

Denne søgbare PDF-fil er downloadet fra min personlige hjemmeside www.ronlev.dk.

Det er tilladt at dele PDF-filen med andre, da der ikke er ophavsret til titlen.

Besøg www.ronlev.dk. Måske er der andre af mine flere tusinde artikler og scannede bøger, der har interesse.

Mange venlige hilsener

Claus Rønlev

OLUF NIELSEN

HERNING

1827 1927

SAMT

RIND SOGN

HERNING
HERNING FOLKEBLADS BOGTRYKKERI
1928

De fire første Sten.

FOR HUNDREDE AAR SIDEN var der ikke tænkt paa Herning som By. Herning Sogn var den Gang Anneks-sogn til Rind. Sognet var lille; det bestod af Hovedgaarden Herningsholm, de mindre Gaarde Holtbjerg, Laulund og Sahlholt, Landsbyerne Brændgaard, Holing, Gullestrup, Herningby og Kæret.

Syd for Herning laa den store Knudmose, som var ret ufremkommelig at færdes over; intet har vel i de Hundrede Aar forandret sig som den. Af Skoler fandtes kun een, det er den nuværende Fattiggaard. Kirken var lille, uanselig og uden Taarn; den laa en lille Fjerdingsvej Nordvest for det nuværende Herning, naar man regner Torvet som Midtpunkt.

Den første Sten til Hernings Grundvold blev lagt i 1827 Da Herredsfoged, Kammerraad Møller, Højris, var død 1825 og efterfulgtes af Landt, blev Trangen til et Ting- og Arresthus i Hammerum Herred større, og særlig efter Spektaklerne paa Lundmarked i 1825 med Toldforvalteren i Holstebro, gjorde Landt ihærdige Bestræbelser for at faa et saadant bygget. Alle var vel enige om, at det skulde ligge i Gelleruplund, og de Lund Mænd var jo skønt enige om at forlange en stor Pris for Jorden dertil; men en skønne Dag fik Landt, der boede paa Laulund, det ordnet saaledes, at Ting- og Arresthuset blev lagt paa en Parcel fra Laulund. Derpaa blev saa i Sommeren 1827 opført et 13 Fags Stuehus, 13 Alen vidt, og et mindre Sidehus til Lade, Stald m. m. Disse Bygninger blev den 10. December 1827 brandforsikrede for 3460 Rigsdaler, og den første Retshandling fandt Sted den 12. Januar 1828.

Tinghuset fra 1827 eksisterer endnu, idet Købmand N. K. Hansens Ejendom er det gamle Tinghus fra den Tid; men selvfølgelig ukendeligt som saadant. Man skulde jo ikke tro, at den flotte toetages Købmandsgaard var det gamle, straa-tækte Tinghus, hvor Arrestanterne brød ud for et godt Ord. Tinghuset fra 1827 afløstes nemlig 1857 af Tinghus Nr. 2

paa den nordre Side af Gaden, og dette forsvandt 1893 for at give Plads til det nuværende Ting- og Arresthus, som er en Pryd for Byen og særlig bliver beundret af alle Tilrejsende.

I Forbindelse med Tinghusene skal nævnes Herredsfogderne i denne Tid. Først Cancelliraad Jørgen Chr. Landt, der boede paa Laulund, og senere købte Gaarden Herninglund, der forlængst er udstykket. Han anlagde den gamle Plantage, hvor der i en Del Aar blev afholdt Grundlovsfester og andre Fester; den har dog forlængst maattet vige for Byens Udvidelse.

Efter Landt kom Hunderup. Han fik udvirket, at Staten købte Gaarden Nørholm, en god Fjerdingsvej nord for Herning, til Herredsfogedbolig, som den vedblev at være indtil 1876, da Herredsfogedboligen flyttedes til Herning, idet der blev opført Lokaler paa Hjørnet af Østergade og Nørregade dertil; det nuværende Dommerkontor.

Efter Hunderup kom Kammerjunker Niels Peter Toxvandt, og efter ham igen Kammerjunker Georg Flemming. Tillisch blev forflyttet 1856 til Bjerre Herred.

Næstefter kom Justitsraad Feddersen, den sidste Herredsfoged, der boede paa Nørholm, og Embedet overtoges efter ham af S. Krarup i 1876, som flyttede ind i den nye Herredsfogedbolig ved Siden af Tinghuset. Han forflyttedes 1892 til Langeland og efterfulgtes af Christian Siersted, der endnu bor i Herning og har Stempelpapir-Forhandling. — Siersted afgik for nogle Aar siden ved den nye Retsordnings Ikrafttræden, da Politimesterembedet blev særskilt. Den nuværende Politimester er Paul Hansen, og den nuværende Dommer er J. C. Christensen.

Den anden Sten til Hernings Grundvold blev lagt i 1832, idet Apoteker Hejberg i Ringkøbing fik Bevilling til at drive et Filialapotek i Herning; han byggede da en Bygning til Apotekets Installering lidt øst for Tinghuset paa samme Side af Vejen. Bygningen var 9 Fag lang, og blev brandforsikret for 1000 Rdlr. I 1838 fik Apoteket Bevilling til at handle med grove Varer (Medicinhandelen har vel været lille), og i 1848 yderligere Tilladelse til at handle med Urtekram og Vin. Den første Apoteker, eller rettere Provisor, var Jens Gun-

dorph; han var oppe nord fra, og hans jyske Natur fornægtede sig ikke; Kunderne kunde faa en stor Bitter, og han drak gerne en selv med, var ganske ligefrem i Væsen og Tale, var ikke uvillig til at give „et bette næm Hjæmraa“, som det hedder, og forstod i det hele at gøre sig indyndet hos Befolkningen. I min Drengetid hørte jeg snart alle tale om Apoteker Gundorph, særlig af de ældre, og utallige var de Morsomheder, der med mere eller mindre Sandhed blev fortalt om ham. Han flyttede fra Herning til Vestervig 1852. Efter ham overtoges Apoteket af en Søn af Apoteker Hejberg i Ringkøbing. Efter ham kom Apoteker J. C. Møller, der solgte Apoteket til Otto E. Bagger. Møller blev boende i Herning til sin Død, og oprettede en Stiftelse for gamle Kvinder i sin Ejendom Østergade 37.

Otto E. Bagger solgte Apoteket den 1. November 1881 til Apoteker Frederik Vilhelm Gjørup for 130.000 Kr. Da Lokalerne var smaa og daarlige, byggede han et nyt Apotek lige øst for det gamle og flyttede Apoteket dertil i Foraaret 1883. Gjørup afskaffede den gamle Tradition med Bitterne og moderniscrede det nye Apotek med nye Standflasker og Glas, nyt Laboratoriumsinventar m. m. Efter at have drevet Apoteket i 30 Aar solgte han det for 320,000 Kr. til nuværende Apoteker C. A. Elming, der et Stykke Tid efter flyttede Apoteket ned i Bredgade. Senere er oprettet et nyt Apotek under Navn Østergades Apotek.

Den tredie Sten til Grundvolden var, da Fuldmægtig Bertelsen byggede en Kro og fik Bevilling til at drive den; dette skete i 1839. Kroen, der er det nuværende Hotel „Eyde“, var selvfølgelig 1-Etages og straatækt. Mange af de ældre vil endnu kunne mindes den. Her samledes Herredets Folk, naar de havde Ærinde til Herning. En Tid før der blev bygget Posthus, foregik Postekspeditionen ogsaa der.

Den fjerde Sten, der var nødvendig for at gøre Herning selvskreven til at være Byen og Centret for HammerumHerred, blev nedlagt i 1852, idet der da lige overfor Hotel „Eyde“ byggedes et Posthus, der senere brændte (den 21. Juli 1887). Det var dog dengang nedlagt som Posthus, idet dette var flyttet til Banegaarden ved Silkeborg—Herning-Banens Aab-

ning i 1877. Nu ligger Ormstrups smukke, 2-Etages Bygning paa Pladsen opført af Snecker Ole Nielsen efter Branden.

Den første Postmester hed Hansen og var efter Sigende en meget dygtig Mand. Han efterfulgtes af Theill i 1862. Theill var Postmester i mange Aar; han blev i 1877 tillige Stationsforvalter, og derved blev som ovenfor nævnt Posthuset flyttet til Banegaarden. Theill samlede i det hele mang-: Bestillinger sammen. Han var nemlig Postmester, Stationsforvalter, Telegrafbestyrer, Vejer og Maaler, Klasse- og Varelotterikollektør m. m. Stationsforvalterpladsen frasagde han sig dog efter nogle Aars Forløb. Postlokalerne var ringe og smaa i den vestre Ende af den spaantækte Stationsbygning, men Theill kunde bevæge sig paa en lille Plads. I 1892 blev det bedre; da byggedes det nye Posthus ved Siden af Banegaarden.

Banerne.

DA HERNINGS EKSISTENS SOM BY var fastslaaet ved forannævnte Bygninger: Tinghus, Apotek, Kro, Posthus, Lægebolig m. m., saa kom jo Udvidelsen saa smaat af sig selv, og da Jernbanerne begyndte deres Sejrsgang i Landet, vilde Herningboerne jo ogsaa have en Bane.

Det havde dog lange Udsigter; Staten var engageret andre Steder med Bygning af Baner, saa Herning maatte vente. Da fik Kammerraad, senere Etatsraad Møller, Ringkøbing, Banen fra Silkeborg til Herning bygget som Privatbane, og den aabnedes for Driften den 28. August 1877. Samtidig blev det landskendte Lundmarked flyttet til Herning, og det gav Herning et mægtigt Opsving. Kort efter Banens Aabning købtes den af Staten og blev nu forlænget til Skern, saa Øst- og Vestbanen nu var forbundne ved den midtjyske Tværbane Skanderborg-Silkeborg-Herning-Skern. Herning-Skern-Banen blev aabnet for Driften i Oktober 1881.

Nu var der Ro i Banespørgsmaalet i nogle Aar, men Folketingsmand, senere Landstingsmand Th. Nielsen arbejdede ivrigt for en Vejle-Herning-Holstebro-Bane, og sikkert er det, at havde Døden ikke taget ham bort i 1895, havde der

løbet Eksprestog Vejle-Herning-Struer længe før det nu skete. Vejle fik en Privatbane til Give og dermed lagt en Hindring i Vejen for Statsbanen. Endelig i 1904 fik vi Banen igennem fra Herning til Holstebro, men der maatte gaa endnu 10 Aar, inden Vejle-Herningbanen blev fuldført; denne blev først aabnet for Driften 1914. I Mellemtiden var Banen til Viborg bygget og aabnet for Driften i 1906, og Herning er saaledes den eneste By i Landet, der har 5 Statsbaner; nu følger Viborg snart efter med andre 5.

Sparekasse og Banker.

PAA INITIATIV AF LANDBOFORENINGEN blev Hammerum Herreds Spar- og Laanekasse oprettet den 1. Juli 1868, det var kun med nogle faa 1000 Rdlr. Aktiekapital, der begyndtes, og et lille lejet Lokale hos Købmand K. Andersen (det gamle Tinghus). Sparekassens første Bestyrelse bestod af følgende Mænd: Prokurator W. T. Valeur (Form.), Apoteker J. C. Møller, Gaardejer Niels Merrild, Barslund, Rind, Urmager N. A. Nielsen, Gaardejer Morten Mikkelsen Nørgaard, Farver Froberg og Købmand K. Andersen. Af disse oplevede Morten Nørgaard at sidde i Bestyrelsen i over 50 Aar, han var med til 50 Aars-Jubilæet i Sparekassen i 1918. Da Lokalerne hos K. Andersen blev for smaa, byggede Sparekassen sin egen Bygning ved Siden af, men efter 25 Aars Forløb blev ogsaa denne for lille, og paa samme Plads ligger nu den store, flotte Sparekassebygning. Sparekassen har været til megen Gavn for Herning og Opland, ligesom den hvert Aar har uddelt Penge i veldædigt Øjemed, det er nu et Millionforetagende aarlig og bliver stadig større, og den behøver ikke at være saa bange som i Førstningen, da en bekendt Pengemand kom ind og spurgte, om han kunde laane 10,000 Daler? Nej, saamange havde de ikke! Om han kunde faa 10,000 Daler sat ind? Nej, saamange vilde de ikke tage imod! I kalder det en Sparekasse, men a kalder det en skidt Kasse! Han var jo sikkert fortrønet over ikke at være taget med til Oprettelsen; men det havde nu sine egne Grunde.

Hedebanken blev oprettet 1872 med en Aktiekapital paa

115,000 Kr. Sjælen deri var H. Pontoppidan, Generalkonsul i Hamborg. Dens første Formand var Prokurator W. T. Valeur. Den forandrede snart Navn og kom til at hedde „Herning Hede- og Discontobank“ vel nærmest paa Grund af, den kun kunde arbejde og bestaa som Discontobank. I Førstningen gik det smaat, men da Cancelliraad Jensen var traadt til som Direktør, kom der Fart paa. Mange syntes dog, Jensen var vel streng som Direktør, og det affødte saa, at „Herning Handels- og Landbrugsbank“ blev stiftet. Dens første Direktør var Sagfører Bitsch og Købmand Chr. Yde. Yde er fremdeles Direktør, og hans Dygtighed har drevet Landbrugsbanken, som den daglig kaldes, op til en stor Virksomhed.

Begge Bankerne har deres egne Ejendomme. Hedebanken paa Torvet og Landbrugsbanken paa Hjørnet af Østergade og Søndergade, hvor den har købt Hammerhus, en af Hernings flotteste Ejendomme. Senere fik Andelsbanken aabnet en Filial paa Bredgade, men den brast jo sammen med Hovedbanken. En Del kendte Landboere og Bymænd har nu faaet den genrejst under Navn af Folkebanken, saa Herning har nu hele 3 Banker og en stor Sparekasse at ty til.

Pressen.

FØR SIDST I TRESERNE var der ingen Aviser i Herning. Var der en enkelt, som holdt en Avis, var det fra en anden By. Ringkøbing Amts Avis var vel den, der læstes mest. 1869 begyndte Folketingsmand Thomas Nielsen, der var valgt i Vejle, men ellers var Skolelærer i Birk i Gellerup Sogn, at udgive Herning Folkeblad eller, som han kaldte det den Gang, Vestjylland. Det var den Gang lille i Forhold til nu og udkom til at begynde med heller ikke hver Søndag. Det var heller ikke nødvendigt, da der ikke gik Post hver Dag. Bladet blev trykt i Vejle til at begynde med i Vejle Amts Folkeblads Trykkeri og var vel nærmest en Aflægger af dette, men snart etablerede Th. Nielsen Bogtrykkeri her, og Herning havde sin egen Avis.

Det var saa det eneste Blad i Herning indtil 1890, da den Bergske Presse kom hertil i Form af Herning Dagblad med

Sagfører Bitsch som Lokalredaktør. Bladet blev trykt i Kolding, senere i Ringkøbing, nu i Holstebro. Bladet har aldrig haft nogen nævneværdig Udbredelse, men det bliver dog stadig ved at udkomme. Den Bergske Presse er jo rig .

Forinden jeg gaar videre, maa jeg beskæftige mig lidt med Folkebladet igen. Efter at Trykkeriet var kommet, udvikledes Abonnenttallet, og Bladet fik selvstændig Redaktør. Lærer Andersen var en Tid lang Redaktør, derefter kom Hansen og efter ham L. V. Bendixsen. Ved Th. Nielsens Død i 1895 overtog Bendixsen Herning Folkeblad som Ud giver og fortsatte dermed indtil sin Død i 1926. Bladet udgives og redigeres nu af to af Bendixsens Sønner med A. R. Bendixsen som ansvarshavende Redaktør,

Bladet har altid været grundtvigsk, og da Bendixsen overtog Redaktørposten, var Bladets Retning givet, idet han var udpræget Højskolemand. Med stor Kraft arbejdede han Højskolebevægelsen op her i Herning, og de smukke Resultater, denne har at opvise, det store, moderne Højskolehjem, Valgmenigheden m. m., skylder Tak for hans Ungdoms- og Manddomsarbejde for denne Sag.

I politisk Henseende har Bladet altid været moderat Venstre. Da nu den bergske Presse blev sendt til Herning som Modtræk mod Folkebladet, affødte det jo Opstilling af bergske Folketingskandidater i Herningkredsen mod Rasmus Nielsen, og Sagfører Bitsch fik ved en snedig Manøvre baade Indre-Missionstilhængere og Socialdemokraterne til at følge Trop, og Kandidaten, Lærer Bertelsen, var lige ved at blive valgt. Denne Valgkamp, efterfulgt af flere (Socialdemokraterne meldte sig snart fra), blev Grunden til Herning Avis' Start i 1902. Indre-Mission syntes vel, Folkebladet blev for fedt et Bid til én Mand, og hvorfor saa ikke selv faa noget af Lammestegen.

Herning Avis' første Redaktør var Jerne, og den nuværende er Hærvig. Nogen Førerstilling har Bladet ikke naaet, men Indre-Mission har dog været stærk nok til at holde det oppe.

I de senere Aar er Herning Venstreblad (radikal) og Herning Tidende (konservativ) kommen til.

Herning Socialdemokrat begyndte at udkomme i 1905, men allerede i Halvfemserne fik Arbejderne Blade i Korsbaand sendt hertil, først Demokraten, senere Vestjyllands Socialdemokrat.

Herning har nu saaledes 6 Dagblade noget for enhver Smag. Dog er det kun Folkebladet, Avisen og Socialdemokraten, der har nogen Udbredelse af Betydning.

De ældste Forretninger i Herning.

DEN ÆLDSTE KØBMANDSGAARD er vel nok K. Andersens (den nuværende Købmand N. K. Hansens Gaard), det gamle Tinghus fra 1827. Apoteker Gundorph drev vel Handel tidligere, som ovenfor nævnt, men det var dog mere i det smaa.

Senere kom Morten Pedersens Købmandsgaard paa Østergade, der hvor Telegrafstationen nu er; han efterfulgtes af H. Schrøder. Denne Købmandsgaard blev nedlagt 1894. Olsens Købmandsgaard paa Bredgade (han efterfulgtes af Jens Nørgaard) var ogsaa en af de første. Nørgaard solgte Gaarden til Højskoleforeningen, og det store, moderne Højskolehjem ligger nu der.

Gamle John Eyde (efter ham har Hotel „Eyde“ faaet Navn) drev ogsaa Handel. Han overdrog denne til sin Søn, Christoffer Eyde, og byggede en flot Købmandsgaard til ham der, hvor Hedebanken nu ligger; dog staar den vestre Ende endnu tilbage deraf.

Ved Siden af byggede John Eyde ligeledes en stor Bygning til sin Svigersøn, Boghandler L. A. Walsted, Hennings første Boghandler; det er den Bygning (dog paaført en Etage mere), hvor nu Løveapoteket er.

En anden Søn, Frederik Eyde, begyndte som Øltapper paa Østergade, ligeledes i 70'erne, lige ud for Fønnesbechsgade, og der drives endnu Ølhandel af Ølhandler Chr. Petersen, afdøde Ølhandler Hans Petersens Søn. Hans Petersen overtog Forretningen efter Frederik Eydes Død.

I Midten af 70'erne aabnede Købmand N. E. Præstmark en Forretning, som han drev i 50 Aar. P. holdt op for

kort Tid siden og bor endnu i Herning, nede vest for Museet. Gaarden kaldes endnu stadig Præstmarks Gaard.

Ved samme Tid begyndte Th. Petersen en Kolonialhandel vest for Byen og byggede senere Købmandsgaarden paa Hjørnet af Bredgade og Møllegade, hvor nu Købmand Uhrskov har Forretning. Th. Petersen lever endnu og bor paa Vestergade. Han var en Tid lang Gaardejer i Gullestrup, og har ogsaa været Medlem af Herning Sogneraad. Forretningen solgte han til Hans Hansen, der drev den op i en hidtil ukendt Størrelse, dog kunde den ikke bære sig. Hans Hansen maatte gaa fallit i 1894, en Fallit saa stor efter daværende Forhold, at den trak mange med sig i Oplandet.

Herning Tømmer-, Kul & Jernhandel blev ogsaa startet i 70'erne af K. Andersen, Chr. Eyde og M. Nis Hanssen med sidstnævnte som Leder. Nis Hanssen var dygtig, men at Forretningen ikke kunde gaa for ham (han overtog den alene efter nogle Aars Forløb) var Politiken Skyld i; han var nemlig udpræget Højremand, og det var ikke heldig i Provisorietiden. Venstre, som var i langt overvejende Majoritet i Herningkredsen, førte jo ikke saa lidt økonomisk Krig mod Højremændene, og de fik det ret følelig at mærke, dog vel ingen haardere end Nis Hanssen. Han afstod Forretningen omkring ved Aarhundredskiftet til Aktieselskabet Herning Trælasthandel, som nu driver en stor Forretning paa samme Plads.

En anden Grund var ogsaa, at Th. Petersen, der ovenfor er nævnt, foruden sin Købmandshandel startede en Tømmerhandel, som han 1882 solgte til Sander Hansen, og denne blev en haard Konkurrent til Nis Hanssen. Sander Hansens Forretning kommes der senere tilbage til.

Manufakturbranchen er ikke saa gammel som Kolonialbranchen; det ligger vel for en Del i, at Folk kunde blive forsynede paa Vesterholm hos Søren Truelsen med det fornødne i den Retning, og dels lavede jo Folk selv det meste af, hvad de brugte i Form af Tøj; før 1870 saa man jo næsten ingen Købeklæder, som det kaldtes og yderst sjældent en Mand med Krøs i Brystet (det er hvid Krave), som det kaldtes dengang.

Afdøde Folketingsmand Th. Nielsen kan jeg huske be-

gyndte sin Tale ved Grundlovsfesten i den gamle Plantage i Firserne saaledes: „Naar jeg kaster Blikket ud over denne Forsamling og ser de mange pyntede Damehatte med de vajende Fjer og Baand, og ser de mange hvide Kravebryster, da kommer jeg til at tænke paa min gamle Bedstemoder, der sad derhjemme i Alkovestolen med et Klæde om Hovedet og bandt paa sin Hose, da maa jeg nok udbryde med Digteren: „Ak, hvor forandret“. Ja, Tiderne skifter, det passer ikke længere, hvad der staar i den gamle Sang:

I gamle Dage var det Skik,
 At Sønnen udi Fæste fik
 Sin gamle Faders Fæstegaard,
 Alt lige som den staar.
 Nej, nu er alle Ting saa gal,
 Sin Faders Gaard han købe skal,
 Om han har Lyst at blive der,
 For mer end dobbelt værd!

I gamle Dage var det Skik,
 At Datteren til Kirke gik
 I hendes salig Moders Dragt;
 Men nu er det foragt.
 Med Silkebrus og andet Stads
 Man pynter sig jo nutildags.
 Ja, Posekræmmeren her gaar
 Den Ting helt vel forstaar!

Den første vigtige Manufakturforretning blev aabnet af Hans Christensen, Viborg, og overdroges senere af ham til hans Broder, Bunch Christensen, der drev den i mange Aar samvittighedsfuldt og med gode Varer.

Johan Reumert, der var gift med gamle Pastor Kastrups (i Rind) Datter, drev i nogle Aar en betydelig Forretning paa Bredgade i den Ejendom, som nu Dyrlæge Huuse har ved Siden af Højskolehjemmet. Han rejste herfra til Sjælland.

En anden Forretningsmand i Manufaktur var Th. Funok, en Tysker af Fødsel. Han solgte billigt, særlig Silkestoffer.

Folk skumlede om, at han fik dette ufortoldet til Landet, idet han fik mange Kasser Appelsiner fra Hamborg, og deri skulde Silken være gemt. For Rigtigheden tør jeg naturligvis ikke indestaa, men han solgte i hvert Fald billigere end de andre, saa der var maaske noget om Snakken. Han drev Forretning paa Bredgade i den Ejendom, som Træhandler Kjær har, én af de første 2-Etagers Ejendomme i Herning; den er bygget af Postkontrahent Laust Sørensen, almindelig kaldet „Laust Post“.

1883 flyttede Søren Truelsen sin store Forretning fra Nørholm til Herning, til Bredgade, hvor den endnu er under Navnet S. Truelsen & Søn. Manufakturafdelingen afstodes dog ret snart til Michael Sørensen og ved hans Død til Chr. Yde, nuværende Bankdirektør. Den nuværende Indehaver af Forretningen er Peter Roust.

Omtrent ved samme Tid kom J. K. Larsen, der drev en betydelig Forretning under Navn af Vett & Wessels Udsalg.

De øvrige Forretninger hører mere Nutiden til og skal ikke omtales her under dette Punkt.

Den gamle Haandværkerstand.

DE GAMLE HAANDVÆRKERE i Herning var jo af en anden Støbning end Nutidens Haandværkere. Det ligger jo selvfølgelig i, at dengang skulde en Haandværker kunne udføre alt selv; medens det nu er mere Specialitet, det kommer an paa, og for de fleste Fags Vedkommende faas jo alle Raavarer mere eller mindre færdige og fordrer langt mindre Arbejde end forhen. Samtidig er jo alle Maskiner tildels ny eller i hvert Fald langt fuldkommene nu, end for 50 Aar siden.

Af Bagere mindes særlig to, N. Chr. Jensen, der drev Forretning i Bredgade i over 50 Aar, holdt først op for faa Aar siden, Dér, hvor hans Hus laa, ligger nu Hernings højeste Bygning. Jensen var en jovial og elskværdig Mand. Siden 1885 var han Afholdsmand, et dygtigt Medlem af Logen „Danebod“ under I. O. G. T. Før den Tid var det jo Skik, at Folk, naar de kom og handlede, fik en Kage og en Dram, og Jensen var ikke nøje med nogen af Delene. Han havde mange

gode Indfald og kunde udmærket snærte, naar han vilde. Jensen havde saaledes nogle Tørv staaende nede i Knudmose; han mærkede, at der gik Svindsot i dem. For at undersøge Sagen gik han selv derud en Aften, og ganske rigtig, der kom en Mand med en Sæk og fyldte den med Tørv. Sækken blev ham temmelig tung at faa paa Nakken, men Jensen sprang til. „Lad mig hjælpe dig“, sagde han og hjalp ham Sækken op. „Tak“, sagde Manden og fjernede sig; han troede vel, det var en anden, der ogsaa var i Forlegenhed for Tørv.

Et Par Dage efter kommer Manden, lad mig kalde ham Jesper, forbi Jensens Butik; kom ind, Jesper, og faa en Dram og en Kage, sagde Jensen. Ja Tak, sagde Jesper. Da han havde faaet Kagen og Snapsen tillivs, begyndte Jensen: „Hør, Jesper, naar du henter af mine Tørv i Mosen, saa skal du tage dem med hverandre, jeg er ikke tjent med selv at brænde alle de vaade!“ „A haar ingen Tørre taven“, sagde Jesper. „Sikke noget Sludder“, sagde Jensen, „jeg hjalp dig jo selv Sækken paa Ryggen i Forgaars Aftes!“ „Var de dæ!“ sagde Jesper og røbede dermed sig selv. Jensen skoggerlo og gav Jesper en ekstra Snaps.

Den anden Bager var Meder; han boede i Herning to Gange, først øst i Byen, der hvor Volmerhus ligger, og senere — efter at have været i Ikast — vest i Byen, der hvor Møllebygger Damgaard nu bor, og han flyttede derfra til Brande. Meder var tysk af Fødsel og noget af en Spasmager og vilde tillige gerne prale lidt. Niels Mouridsen, som boede lige overfor paa den anden Side Gaden, og som jeg tjente i 1883, var god til at fortælle om Meder. Saaledes stod Meder en Aften ovre ved Niels Mouridsen, og lige med et gav han sig til at le ganske højt. „Hvad ler De af, Meder“, spurgte Niels Mouridsen. „Ha, ha, ha, ha! Jeg ler af den Skrædderbarak, det var, som den var trukket ud af mit Hus!“ Skrædder Petersens Hus laa øst for Meders og var lidt lavere paa Gænsen end Meders.

Et Aar efter byggede Meder et nyt Tørvhus, og den var han jo stor af. „Den kan magelig tage halvandet hundrede Læs Tørv“ (Gravlæs a 600 Stk), sagde han til Niels Mouridsen. „Mon der kan være saa mange?“ sagde N. M. „Ja,

magelig", sagde Meder. „Hvad vil du for Resten have for at fylde den?" (Niels Mouridsen havde jo Tørvemose). „Det ved a snaar it". „Hva tør du byde", sagde N. M. „100 Daler", sagde Meder. „Lad gaa", sagde Niels Mouridsen, „men du skal selv faa dem ind og tage imod dem lige saa stærk, som jeg kan køre dem". „Javel", sagde Meder, og saa var den Handel i Orden. Meder fortalte jo saa vidt og bredt om, hvordan han havde narret Niels Mouridsen. Tørveprisen laa dengang omkring ved 5 Mark (1 Kr. 66 Øre) pr. Gravlæs.

Da Tørvene var tørre hen paa Sommeren, meldte Niels Mouridsen sig med Tørvene. „I Morgen begynder jeg at køre". „Javel", sagde Meder. Niels Mouridsen lejede saa Lars Kikkenborg til at hjælpe med at køre; det gjaldt jo om at faa dem hurtig hjem, saa Meder fik ikke Tid til at stable dem rigtig, saa kunde der jo være flere, hvis dette blev gjort. Paa tredie Dagen var Huset fuld, der blev endda et Par Læs tilovers. „Ja, det er jo ikke mine", sagde Meder. „Skidt med det", sagde Niels Mouridsen, „behold dem bare". Meder vilde jo saa vide, hvor mange Græstørv, han havde faaet, men dette vilde Niels Mouridsen selvfølgelig ikke sige ham. Jeg fik det imidlertid at vide af N. M., der var gaaet 95 Gravlæs til, saa Forretningen var jo fin for hans Vedkommende til de 100 Daler. „Det var forresten det eneste Aar, Meder havde Tørv nok", tilføjede Niels Mouridsen.

Da Meder havde været i Ikast — der kunde han for Resten ikke trives. Ikastboerne var ham over Haand, og mange gode Dalere fik Fod at gaa paa — bosatte han sig vest i Byen, og foruden Bageriet havde han en lille Butik med Hatte og Kasketter ved Siden af Bagerbutikken. Snedker C. Skree Jensen boede øst for Meder, og han var god til at rime; han kunde snart sætte alting paa Vers paa staaende Fod.

„Kan du digte et Vers, jeg kan sætte paa mine Markedskager?" sagde Meder til Skree.

Jo, det kunde han sagtens. Og straks efter leverede han Meder et Vers, og Meder begyndte at læse:

„Nu til Marked Meder bager
 Mange store Hjertekager.
 Alt, han leverer, er delikat;
 Thi han sparer ikke paa Muskat“.

„Grete! Grete!“ (det var Meders Kone) raabte Meder,
 „kom og hør, den Skree, det er dog en Karl“, og Meder be-
 gyndte at læse forfra igen, men nedenunder stod der:

„Men at Bageriet, det er møgbeskidt,
 Jeg har med egne Øjne set saa tidt“.

„Den Palt, den Palt, den s... Palt“, raabte Meder og
 smed Papiret langt væk. De to sidste Linier kom i hvert Fald
 ikke paa Markedskagerne.

Engang Dagen efter Maj Marked stod han nede i Hans
 Hansens Butik, og Bundtmager Borgelin (en Svensker) kom
 ogsaa derind et Ærinde.

„Goddag, Kollega!“ sagde Meder. „Var det et godt Mar-
 ked i Gaar?“ „Nej, det var meget daarligt“, sagde Borgelin.
 „Det kan jeg ikke forstaa“, sagde Meder. „Jeg solgte for
 halvvottende Hundred Kroner Hatte og Kasketter!“ „Nu har
 jeg aldrig kendt Mage, ja, det er henede, Markedet er. Bor-
 gelin troede jo troskyldigt paa Meders Skrøne; han kendte
 ham ikke rigtig.“

Dengang gik det ikke saa nøje til, om Folk ikke var
 faglærte i Professionen, og en Vilhelm Koch, der havde været
 Hotelkarl paa Eyde, begyndte en Bagerforretning skraans
 overfor Meder. Han fik et daarligt Ben og gik ved Stok, jeg
 ved ikke Aarsagen. Da Meder saa dette, udbrød han: „Se
 til den B o n d e b a g e r, nu tror han ogsaa, han har
 Pødegra (M. led lidt af denne Sygdom). Nej, det er kun fine
 Folk, der lever godt, der faar Pødegra, og ikke saadan en
 Bondebager“. Meder var selv Fagmand.

Som Klejnsmed var Niels Kjær ene; han etablerede sig
 i 1875, og Smedegade har faaet Navn efter ham. Hans Laase
 var uforgængelige, og han kunde lave ret kunstfærdigt Ar-
 bejde med de primitive Redskaber, han havde.

Den første Guldsmed i Herning hed Nielsen. Han var

Fader til Skomager P. Nielsen, der drev Forretning paa Bredgade. Guldsmed Nielsen bosatte sig i Herning i 1858.

Af Grovsmede har der jo været forskellige, og følgende kan nævnes: Ørum Petersen, Nørregade, Poul Andersen, Vestergade (han blev senere Hotelejer), Jens Hansen, Bethaniagade, der er død, men først og fremmest gamle Smed Brix, der boede paa Laulund til at begynde med. Brix har været med til at stifte Haandværkerforeningen og Sygekassen og var Bud for Haandværkerforeningen i mange Aar. Han var en gemytlig Mand med mange gode Indfald og var altid Elskværdigheden selv, naar han kom og krævede Penge ind, hvad ikke saa sjældent skete, da han var Bud for flere private foruden Foreningerne. Af hans Sønner var Chr. Brix og Hans Brix Smed, medens Jens Brix var Skomager; han interesserede sig meget for Skyttesagen og var en Tid lang Formand for Herning Skytteforening. Senere rejste han til Viborg, hvor hans Kone var fra, men kom tilbage igen og overtog Pladsen som Bud for Hedebanken, som han beholdt til sin Død.

Af Skrædere mindes bedst Laursen og Rasmus Petersen, almindeligt kaldt „æ Piv Skræder“; om det var fordi, han røg meget Pibe, eller det var, fordi han handlede med Piber, Stokke o. m. a., ved jeg ikke rigtig, men han var helt stolt af Navnet. Han byggede mange Huse i Herning, der dog ikke udmærkede sig ved arkitektonisk Skønhed, men til Gengæld var billige, saa de, der købte Huse af Skræderen, ikke kom til at sidde for haardt ved dem.

Han boede først der, hvor Malbom nu har Skotøjsforretning, og købte senere det gamle Apotek (fra 1832), da Apoteket i 1883 blev flyttet derfra, og lavede dette om i flere Huse, saaledes Træhandler Eriksens, Skræder Hald Jensens, Ølhandler Bahnerts, Blikkenslager Rasmussens, Barber Ørum Petersens, Mælkehandler Christensens og Kurvehandler Langelund; paa den anden Side Gaden byggede han den nederste Etage af Pallesens Conditori og den toetages Bygning ved Siden af. Da han havde bygget den, stod han og betragtede den og udbrød: „Hvem skulde hae troet, at næ, der er fjø i Touening Fattighus, skuld ha kommen te o høg saan Pallas“.

Af Farvere var der gamle Froberg, der boede lidt uden for selve Herning i den nuværende Farvergaard; Byen begynder dog nu at favne den. Senere kom Farver L. Larsen fra Ringkøbing til Herning; han var en meget interesseret Kommunal-Mand, og blev hurtig Formand for den dengang største Kommune i Ringkøbing Amt: Rind-Herning. Han blev senere, efter at Rind og Herning var adskilte i 1883, Formand for Herning Sogneraad først i 90erne. Hans Søn, Gregers Larsen, er nu Kredittforeningsdirektør i Herning.

En anden Farver, der endnu driver Forretning i Herning, er Nissen i Søndergade; han er ogsaa en af Byens ældste Borgere.

Af Skomagere er allerede nævnt Brix og P. Nielsen, men ældre end dem er dog Skomager Kjær; han ejede den Bygning og Grund, hvor nu Slagter Gøttsches store Ejendom ligger, og drev her en efter Datiden stor Forretning og var en meget dygtig Haandværker. Hans ældste Søn, Chr. Kjær, lærte Købmandshandelen hos K. Andersen, og var senere i nogle Aar Indehaver af denne Forretning. Han har nu i mange Aar været Direktør i Sparekassen. En anden Søn, Mads Kjær, var Skomager ligesom Faderen og bosatte sig i Hjørning; en tredje Søn, Hans, var Apoteker, og en Datter er gift med Direktør Sander Hansen.

Skomager Aagaard Jensen maa vel ogsaa henregnes til de gamle; han anlagde en stor Skotøjsfabrik, der beskæftiger en Del Arbejdere, og gaar godt den Dag i Dag.

Af Snedkere kan nævnes gamle Christensen, Veteran fra 1864, Jeppe Snedker, der byggede Apoteket fra 1882, Ole Nielsen, der boede paa Torvet, og byggede efter det gamle Posthus' Brand i 1887 en stor, flot 2-Etages Bygning, der endnu hører til de kønneste i Herning. Ole Nielsen (død i 1928) bor nu paa Ringkøbingvej, og er trods sine 72 Aar en rask Haandværker endnu. Af Møbelsnedkere er tidligere nævnt Skree, desuden var gamle C. Ormstrup, Urmager Ormstrups Fader, en meget dygtig Haandværker, der lavede solide Ting, hvor de mange Steder er Bohave endnu. Højland og Egholm hører ogsaa til de gamle Haandværkere. Højland havde en ret stor Forretning.

Af Drejere mindes Thomsen og Tarp. Thomsen var lille af Vækst, men var dog Veteran fra 1864. Tarp boede i et lille Hus paa Hjørnet af Fredensgade og Vestergade, og det stod i mange Aar som et Minde om den gamle Byggemaade i Herning.

Karetmager P. J. Poulsen, ja i gamle Dage kaldtes han jo Hjuler, er en af Hernings allerældste Haandværkere. Han er ligeledes Veteran fra 1864, er Formand for Vaabenbrødrene og har vist været Kasserer der i over 40 Aar. Han er rask og livlig, og ingen kan se, at Alderen trykker ham. Han var en Tid lang Medlem af Herning Sogneraad, valgt af den alm. Vælgerklasse, har i sin Tid gjort et stort Arbejde for Sygekassen. En af hans Sønner hjælper ham nu med Forretningen; en anden Søn er Direktør i Hedebanken. For et Par Maaneder siden holdt han Guldbryllup. Jeg slutter med ham med Ønsket om, at han endnu i mange Aar maa færdes rask og rørig iblandt os.

Af Urmagere var der jo først N. A. Nielsen, hvis Hovedarbejde faldt i Sparekassen. Hans Datter, Mariane Nielsen, har været Bogholderske i Sparekassen i al den Tid, jeg kan huske, og gør fremdeles et godt Arbejde dér.

Urmager J. Østergaard begyndte 1875; han var en meget elskværdig Mand, og ikke mindst som Telefoncentralbestyrer var han meget afholdt i de 10 Aar, han havde denne Bestilling. Forretningen drives nu af hans Søn, Verner Østergaard.

Gartner Brandt var ogsaa en af de gamle kendte Herningborgere, men dog lidt af en Særling. Han ejede flere Grunde ved den sydlige Side af Bredgade, men solgte vist for billig. John Østergaard var ligeledes Gartner, men han huskes bedst som mangeaarig Opkræver for Herning Folkeblad. Han havde saadan en egen indvindende Maade at afkræve Folk Penge paa, saa det næsten blev en Fornøjelse at betale til ham.

Slagterne skal ogsaa mindes. De saa ret imponerende ud, naar de iført Stadsen: højpullet Silkekasket og blændende hvide Forklæder med Mellemværk i, huserede i Byen med Kød. Denne Skik er dog forlængst lagt paa Hylden;

men hvem af de ældre husker ikke J. C. Jensen, Valdemar Jensen, Karl Jensen og Trebien, naar de færdedes paa Gaden i deres Stads.

I Hernings Opgangsperiode kom der mange Murere, mest øst fra, til Herning. Jeg nævner: Knud Nielsen, Laurids Nielsen, A. Berthelsen og Iversen, der alle ere døde; A. Madsen, J. C. Rønnow og P. Eriksen; disse byggede bl. a. Herning Kirke i 1889. A. Madsen har i mange Aar været Snefoged og Brandfoged, men han har dog nu trukket sig tilbage for Alderens Skyld. J. C. Rønnow driver endnu Mureriet sammen med sin Søn, og han er trods sine 75 Aar rask som faa og kan antagelig fortsætte endnu i mange Aar. P. Eriksen holdt op i 90'erne og købte Langvadbjerg Teglværk, hvor han fremdeles bor. Han havde en god Mund, som man siger, og hans Replikker faldt rask og ramte godt. Engang jeg var i Forlegenhed for en Trillebør, som jeg manglede til noget Arbejde, jeg havde, spurgte jeg Eriksen, om jeg kunde laane én af ham. „Jo, det kan du godt. Hvor skal jeg hente den?“ „Nej, det behøves ikke; jeg skal nok bringe den tilbage igen.“ „Nej, det er skam for meget forlangt“, sagde Eriksen, og saa lo han. „Blot jeg faar at vide, hvor jeg skal hente den, naar du har den af brugt, saa er det godt.“

Af Malere kan nævnes gamle Nielsen og P. E. Raben. Jeg husker, hvor forbausset jeg blev, da jeg som Dreng første Gang saa Raben komme anstigende med en Mængde Malerpotter i en Kurv, frit anbragt paa Hovedet; men nu er dette jo ikke Skik mere. Maler Jørgensen maa vel ogsaa henregnes til de gamle Malere; han er dog mest kendt som Fotograf. Han solgte sin Forretning i 1884 til Maler L. T. Lund, der er død for faa Aar siden.

Af Blikkenslagere var der i gamle Dage en som hed Dyrborg; han drev det aldrig til nogen stor Forretning, trods det, at han forsøgte at handle med alt, endog i Skæppe Gulvsand til 10 Øre. Derimod begyndte A. C. Engelbrecht med ingenting og oparbejdede dog en meget stor Forretning, som endnu drives af hans Søn, C. Engelbrecht.

I gamle Dage var der to Reberbaner her i Herning, nemlig Rebslager Nielsen i Søndergade og Rebslager N. A. Jen-

sen i Bredgade. Rebslageriet er et af de Fag, der er falden for Maskinindustrien og er saaledes nu uden Betydning.

At ville gaa mere i Enkeltheder med den gamle Haandværkerstand vil vist virke trættende, og jeg gaar derfor over til at omtale Embedsstanden og de Lærdes Stand, Sagførere, Landinspektører, Læger og lign.

Herredsfogderne er jo tidligere omtalt og skal ikke gentages. Af Retsfuldmægtige kan nævnes P. Chr. Bertelsen, Bindersbøll, Ferislev, Poulsen og senere under Herredsfoged Feddersen, Vedel (senere Sagfører i Herning) og under Herredsfoged Krarup Canoelliraad F. W. Jensen, en Broder til Højesteretsagfører P. G. C. Jensen, en i gamle Tider meget bekendt Politiker indenfor Højre. Senere har her været Jørgen Nielsen (Søn af Landstingsmand Th. Nielsen), Kammerjunker Krabbe, H. H. Hvass, der nu er Dommer i Aarhus, m. fl.

Præster havde Henning indtil 1889 fælles med Rind, og af disse kan nævnes: Falkenskjold, Boje, Kastrup, Brun og Hansen. Boje og Kastrup havde mange Bryderier med Dømmerne (de højhellige, som de almindeligvis kaldtes), en religiøs Sekt udenfor Folkekirken. Deres Fører, Smed P. Gravesen, boede paa Grøderis nord for Gullestrup, og han sagde om Boje, at han var en knarvorn Hund (d. e. ikke let at komme tilrette med), og om Kastrup, at han var saa glat som en Aal; Gravesen kunde nok ikke rigtig tumle ham. Efter 1889 blev Herning selvstændig Præsteembede. Den første Præst var Pastor G. Koch, der blev Provst for Hammerum Herred og flyttede til Odense i 1900. Han blev senere Biskop i Ribe. Efter ham kom Pastor Joh. Gøttzche, der nu er Biskop i Viborg; han var ogsaa Provst i Hammerum Herred. Han efterfulgtes af den nuværende Sognepræst, Provst Smidt. Herning Sogn har nu i mange Aar tillige haft Hjælpepræst. Af disse nævnes Nimb Lassen, Isager, Koch, og den nuværende, Sørensen.

Af Sagførere, der nedsatte sig i Herning, var den første Prokurator W. T. Valeur, der kom til Herning i 1852; han var med til at stifte Landboforeningen, Sparekassen og Hedebanken, for hvilken han var Direktør. Han boede der, hvor

Missionshotellet nu ligger. Hans Søn, Sagfører Carl Valeur, fortsætter Forretningen fremdeles. En anden Sagfører, der døde som ung, var Mahler; han var gift med Distriktslæge Wedels Datter, og hans Forretning overtoges af hans Svoger, Herredsfuldmægtig Wedel, der da blev Sagfører. Wedel var en Tid lang Formand for Herning Sogneraad efter Hernings Adskillelse fra Rind i 1883. En tredje Sagfører var Clausen; han blev Kreditforeningsdirektør i Ringkøbing, og hans Forretning overtoges af hans Fuldmægtig, O. R. Dejgaard, der for kort Tid siden døde. Saa kom Sagfører Bitsch, der blev Direktør i Handelsbanken og døde for nogle Aar siden. Sagfører Rønn hører jo ogsaa snart til de gamle; han driver Forretning endnu.

Af Landinspektører nævnes: Stokfleth og Klejn, senere Carlsen og P. Clausen-Øe. Klejn var Meddirektør i Hedebanken.

Af Skolelærere (Degne) nævnes: Petersen, der boede paa Gaarden Herninglund; han efterfulgtes af P. C. Lauridsen; da Herning fik en ny Skole i 1883 med Christensen som Lærer, flyttede Lauridsen til Herningby Skole. I Gullestrup var V. F. Lind Lærer.

Den første Dyrslæge i Herning hed Brokdorff, en Svigersøn til gamle John Eyde; efter ham kom Madsen, der blev gift med hans Enke. Derefter N. M. Holst, der var gift med en Datter af Skolelærer P. C. Lauritsen. Forretningen drives nu af Dyrslæge Huuse.

Hammerum Herred havde dog i mange Aar før eksamineret Dyrslæge, nemlig Mads Larsen, Søvndal i Sinding; det var vist Etatsraad Fjelstrup, Sindinggard, der fik ham anbragt der. Om ham lever der mange morsomme Historier, men disse hører jo ikke Herning til.

Lægestanden.

DET VAREDE NOGLE AAR efter Apotekets Bygning, før der kom Læge til Hammerum Herred.

Den første hed Jørgensen og boede i Gellerup; han ligger begravet paa Gellerup Kirkegaard. Den første Læge i

Herning var Vood, han var meget afholdt, han rejste 1843 og efterfulgtes af A. V. Petersen, der blev ansat som Distriktslæge, men han rejste til Amerika. Vistnok Vestindien i 1846. Efter ham kom Karl August Hoffbauer som Distriktslæge. Han var en Tysker, og som Student dér, havde han en Duel, som havde til Følge, at han maatte forlade sit store Fædreland, og satte Kursen mod Danmark. Tyskland forlangte ham udleveret, men det vilde Frederik den 6. ikke gaa ind paa, det trak op til diplomatiske Forviklinger, men det kom dog ikke saa vidt, at der blev Krig dengang. Forøvrigt var Hoffbauer dansksindet som faa, tillige en ivrig Politiker, der sluttede sig til Monrad og Lehmann, der efter Frederik den 6.s Død i 1839 førte an i Politik. I Treaarskrigen viste han stor Kærlighed til sit nye Fædreland, men allermest var han paa Færde, da Rygtet ved Krigens Udbrud var kommen ud, at Slaverne fra Rensborg var løsslupne; han sørgede for Vaaben, Leer paa lange Skafter og lignende, saa Herning var parat til at tage mod dem; heldigvis kom de dog ikke. Hoffbauer var praktiserende Læge paa Møen, før han kom til Herning, der blev han kendt med sin Hustru, en Søster til Politikerne Johannes og Hother Hage. Deres Fader, Kammerherre Hage, var en meget rig og aristokratisk Herre, der maalte alt med Pengenes Alenmaal.

Datteren, der blev gift med Hoffbauer, var syg og led af Blegspot og Blodmangel; hun søgte Distriktslægen, Dr. Mackeprang, men uden Resultat. Hun spurgte saa sin Fader, om hun ikke maatte prøve at gaa til den nye Læge Hoffbauer. Han kan vel ingen kurere, den fattige Pjalt, sagde Faderen, men Enden blev dog, at hun fik Lov. Hoffbauer ikke alene kurerede hende, men vandt ogsaa hendes Kærlighed. Engang de skulde have stort Middagsselskab for Øens Honoratiores, spurgte hun, om de ikke maatte indbyde Hoffbauer. Hvad skal han her, den fattige Pjalt, sagde Kammerherren, men Enden paa Visen blev dog, at han blev indbudt. Den Dag, Middagsselskabet skulde finde Sted, kom Hoffbauer ikke til Tiden. Datteren bad da, om Tjeneren ikke maatte gaa hen og forhøre, om han kom. Da Tjeneren kom hen til Hoffbauer, sad han i Slaabrok og læste i en Bog. Da Tjeneren hilste fra

Kammerherren og forrettede sit Ærinde, sprang Hoffbauer op med Udraabet: Mine Støvler, mine Støvler, den forbandede Skomager! Tjeneren gik hjem og forrettede pligtskyldigt Samtalen ordret. Har han kun et Par Støvler, den fattige Pjalt, udbrød Kammerherren. Lidt efter kom Hoffbauer anstigende i fuld Stads og optraadte med en Verdensmands Erfaring og Takt og indtog alle, selv den gamle Kammerherre. En Tid efter blev de gift, og kort Tid efter fik han Distriktslægeembedet i Herning, i 1847.

Fortællingen fra Møen har Mor fortalt mig, hun tjente nemlig i nogle Aar Hoffbauer som Pige, og var hver Sommer en Tur med Fruen og deres Datter paa Møen. Hoffbauer boede paa Herninglund, en den Gang ikke saa lille Gaard, han var vel nok mere teoretisk end praktisk Landmand; i hvert Fald drev han Gaarden anderledes end Landmændene paa hans Tid, og det kostede ham ikke saa lidt. Han efterlod sig et godt Minde her i Herredet for sin Dygtighed, dog mere for sit brutale tyske Væsen, som dog, efter hvad Mor sagde, ikke betød det mindste, da han var et ejegodt Menneske; at han ikke vilde være med til at fri Bøndersønnerne for Soldater-tjenesten, naar de ikke fejlede noget, kan jo ikke lægges ham til Last; i det hele var han lige til og kendte ingen Krogveje. Han forflyttedes til Vejle som Distriktslæge i sidste Halvdel af 50erne. Følgende Solstraalefortælling om ham, som jeg fik fortalt af en gammel Herningborger for nogle Dage siden, vil jeg ikke undlade at meddele Læserne:

Hoffbauer havde været en Tur i Sdr. Felding og Skarrild og var bleven syg paa Turen, dette kan jo ogsaa ske for en Læge, han klagede over heftige Mavesmerter til sin Karl, Jens Salling, der kørte for ham. Aa, det gør jo ikke saameget, sagde Jens Salling, vi kører jo lige forbi den kloge Kone, og saa kan Doktoren jo tage ind til hende. Jeg tror den onde gale mig, du er tosset, hun skulde hellere meldes for Kvak-salveri, sagde Hoffbauer. De kørte videre; men Smerterne blev værre. Da de kom forbi den kloge Kone, bød Doktoren holdt, han kunde da i alt Fald faa en Drik Vand. Da han kom ind til Konen, spurgte hun om, hvad han fejlede. Ja, det var Mavesmerter, om hun vidste Raad for dette? Ja, hun vidste.

sagde hun og kom tilbage med en Skefuld Kommen og et stort Glas Brændevin. Doktoren tog begge Dele, og det hjalp. Hvem har De lært det Raad af, spurgte Hoffbauer. Af Bibelen, og den lyver ikke. Det gad jeg dog se, sagde Hoffbauer. Konen hentede Bibelen og pegede paa Stedet: „kommen for alle Lidende“; hun holdt rigtignok Fingeren over de tre første Ord, der lød: „Jesus Christus er“, og det giver jo Sætningen en noget anden Betydning. Derefter har jeg kureret mange, sagde Konen. Om Hoffbauer var enig med hende, melder min Hjemmelsmand intet om; men hun blev i alt Fald ikke meldt denne Gang.

Efter Hoffbauer blev William James Wedel, der var født i England, Distriktslæge. Han fortsatte dermed indtil 1882, da han tog sin Afsked. Han døde i Herning 1887. Han boede paa den nordre Side af Gaden, der, hvor Fotograf Jørgensen opførte et nyt Hus, da Wedels gamle Hus brændte først i 90-erne en Søndag Formiddag. Det var den Gang, da vi alle mellem 18 og 50 Aar gjorde Brandtjeneste. Læderhandler Erichsen var dengang Brandfoged. En Arbejdsmand havde faaet lidt vel rigeligt at drikke, og Brandfogden vilde jage ham bort, og med de Ord: „Her maa ingen fulde Folk møde til Brand“, vendte han ham Ryggen. Arbejdsmanden var imidlertid ikke tabt bag af en Vogn og udbrød: „Det var da som Pokker, skal a sæt mi Drikken op ætter jæ Brænden, sa kan a jo aaller blyv fuld“. Aa, hvor vi lo deraf, men Brandfogden blev vred og sørgede for, at Vedkommende fik en Mulkt paa fire Kroner.

Efter Wedels Afgang kom Lorents Benzon som Distriktslæge, dernæst Knudsen, han efterfulgtes af Frk. Glud som Kredslæge; den nuværende Kredslæge er Sørensen.

I Wedels Tid var der desuden en praktiserende Læge Fejlberg, og de sidste Aar holdt Wedel Hjælpelæge; han havde saaledes Saxtorph, Lassen, Høgsbro og A. Krog. A. Krog (død 1927) nedsatte sig som Læge ved Wedels Afgang i 1882 og praktiserer fremdeles, han har saaledes været Læge i Herning i 45 Aar. Desuden har der været en Række af Læger, som enten er flyttede eller døde, saaledes den bekendte M. Hindhede, Kissmejer Bagger, Lenholm, Harro Harr-

sen, der endnu er Læge her, og er barnefødt paa Bjødstrup i Gellerup. En anden Læge, der ogsaa er barnefødt i Gellerup, Elias Nielsen, har ogsaa været bosiddende og virket her i Jurisdiktionen, først i Kibæk og senere i Herning; han var meget søgt, Folk havde megen Tiltro til ham. Han døde for nogle Aar siden i Herning. Forøvrigt praktiserer nu følgende Læger her: Jensen, Sandager, Gørtz og Larsen. Desuden er der Sygehuset med Overlæge Billmann og to Reservelæger. Desuden er der Læger i Ikast, Kibæk, Bording og Vildbjerg.

Herning og Hammerum Herred er saaledes særdeles godt forsynet med Læger nu end for et lille Hundrede Aar siden; vel er Befolkningen steget stærkt, men dog ikke i samme Forhold som Lægeantallet. Dette er jo ogsaa et Gode, som Nutiden fører med sig.

Af Sognefogder har der i de sidste Hundrede Aar været Troels Gravesen, Vesterholm, Jens Knudsen, Herningby, Chr. Overgaard, Gullestrup, Anders Larsen, Holing, Jens Veje, Holing, senere Vejely, og til sidst Knud Pedersen, Brændgaard, der ophørte 1913, da Herning blev Købstad. De har alle været dygtige og for Sogneboerne hjælpsomme Mænd, der udførte et langt større Arbejde, end den ringe Løn gav Anledning til.

Andre kendte, ældre Mænd i Herning Sogn.

FORUDEN DE NU ALLEREDE NÆVNTE MÆND i forskellige Fag, har der jo ogsaa været nogle, som ikke kan henregnes til noget bestemt Fag, men som dog har gjort et godt Stykke Arbejde for Herning og Herning Sogn. Af dem mindes jeg følgende: Jens Østergaard, Gullestrup, en Mand, der handlede en Del med Stude her i Herredet; snart mest bekendt blev han ved at være en stadig Stiller for P. Knudsen fra Snefstrup, der var Herningkredsens Folketingsmand fra 1849 til 1858, uden at nogen vidste, hvad godt han gjorde som saadan. Som Nabo var Jens Østergaard en god og tjenstagtig Mand. Han døde i Østergaard i Gullestrup i 1878.

Chr. Jensen Overgaard, Overgaard, Gullestrup, var en af Herning Sogns allerbetydeligste Mænd. Hans Fader, Jens

Chr. Overgaard, drev Handel, dog mest med Tømmer, men ogsaa med Kolonialvarer og lidt Manufaktur. Befolkningens Forbrug af disse Varer var jo smaa, som tidligere meddelt. Chr. Overgaard var en kort Tid Sognefoged, men i en Række af Aar Aamtsraadsmedlem, tillige var han i mange Aar, indtil sin Død, Medlem af Sparekassens Bestyrelse. Chr. Overgaards Ord havde Vægt, og han adspurgtes gerne, da Folk fik gode Svar og ingen overflødig Snak fra ham. Hans Søn, Hans Overgaard, ejer nu Gaarden; Stuehuset, der er bygget 1839, staar endnu. Hans Overgaard er ligeledes Medlem af Sparekassebestyrelsen og Medlem af Herning Byraad.

Anders Sørensen Degn, almindelig kaldet Anders Degn, var Heste- og Kreaturhandler og godt kendt langt ud over Herning Sogns Grænser. Han var tjenstagtig som faa. Naar Smaafolk manglede Stude til Trækkraft til deres Bedrift, gik de aldrig fejl af Anders Degn, de kunde altid faa et Par af ham uden Penge; at Studene trivedes og blev mere værd, er jo rigtig nok; men at det i hvert Fald var en Fordel, er given nok.

Anders Degn var ikke god til at skrive; men han huskede saa meget bedre. Jeg husker, at da han engang havde taget imod Heste, nogle og tyve Stykker, paa Vestjylland i Herning og udbetalt Beløbet til hver enkelt Leverandør uden at tage fejl paa Prisen, var der en af dem, der leverede Hestene, som fik sig vel mange Kaffepuncher bag efter; han havde forstukket Pengene for Hesten paa en eller anden Maade, og mente ikke at have faaet Betalingen af Anders Degn, hvorfor han afkrævede ham dem igen. Jeg har jo betalt dig en Gang, sagde Anders. Manden protesterede og sagde, han havde ingen Penge faaet. Hvad har du ikke, sagde Anders, du fik 4 Hundredekronesedler og 4 Tikronesedler, og den ene Tikroneseddel var der brændt Hul paa. Led efter i dine Lommer, sagde Anders Degn, de maa være der. Ved at vende Lommerne, opdagede vi, der stod og saa derpaa, at der var et stort Hul paa den ene Lomme, og vi befølte da Foret nedenfor; ganske rigtigt, der var Pengene gledet ned. Vi fik dem halet frem, og ganske rigtig, den ene Tikroneseddel var der brændt Hul paa. Kan du se, du har faaet dem, sagde Anders

Degn, og gav ham med det samme en smældende Ørefigen med den flade Haand, saa Manden blev helt ædru. Det var ellers godt gjort, at Anders Degn kunde huske, at han havde givet ham den brændte Seddel, da han dog denne Dag havde udbetalt ca. 12,000 Kr. for Heste.

Foruden Kreaturhandelen handlede han med Bindtøj (hjemmestrikkede Uldvarer) og gav altid en god Pris for samme.

Trods det, at han havde saa mange Heste mellem Hænderne om Aaret, drev han dog altid sin egen Bedrift i Lille Gullestrup med Stude. Det betalte sig bedst, sagde han. Han døde ved Aarhundredskiftet og ligger begravet i Herning.

Gamle Thomas Christensen i Vesterholm i Holing var Retsvidne i mange Aar, hans Sønnesøn, Knud Vestergaard, har nu Gaarden.

Jens Veje var i mange Aar Sognefoged, som tidligere meddelt; han boede først i Holing, men flyttede senere til Vejely. Hvem husker ikke den stoute, bredskuldrede Mand med den sorte Lastingskrave og det rødtribede Silkehals-tørklæde. Han var rolig og besindig og gjorde god Nytte som Politi ved Markederne i Herning. Han opnaaede en høj Alder og er død for faa Aar siden. En Datter er gift med Tømrer Niels Overgaard, og har nu Vejely.

Enevold Kjær, der boede paa Nederkjærgaard i Kæret, var meget politisk interesseret og en stadig Stiller for Rasmus Nielsen ved Folketingsvalgene i 80erne og derudover. Hans Enke, der lever endnu i en meget høj Alder, boede indtil for kort Tid siden i Herning, men er nu flyttet til noget Familie andetsteds.

Troels Gravesen, Vesterholm, var som tidligere nævnt Sognefoged, han drev en ret omfattende Handel, som han overdrog sin Søn, Søren Truelsen. Troels Gravesen og hans Broder, Smed Peder Gravesen, Grøderis, hørte begge med til Dømmerne (almindelig kaldet de højhellige), en pietistisk Sekt udenfor Folkekirken, der dømte anderledes tænkende og særlig laa i Konflikt med Præsterne om Daaben og Nadveren. Jeg skal dog ikke komme ind paa en nærmere On-

tale af denne Sekt her, men henvise Læseren til at læse „En jysk Vækkelseshistorie“ af Biskop Johs. Gøtzsche.

Søren Truelsen, der overtog Forretningen efter Faderen, var en meget human og god Mand overfor sine Tjenestefolk, vel knap saa omgængelig overfor Kunderne, men dette kunde vel ogsaa gøres nødig, det strikkede Bindtøj var vel ikke altid saa udvasket og ren, som det burde være, og det var jo dette, det kom an paa. 1876 købte han Gaarden Nørholm af Staten, da Herredsfogedboligen var flyttet til Herning, og drev Forretningen der indtil 1883, da han flyttede den til Herning, Bredgade 43, hvor den endnu er under Firmact S. Truelsen og Søn. Sine sidste Aar levede han stille og rolig i Herning.

Postkontrahent Laust Sørensen, almindelig kaldet „Laust Post“, besørgede Postkørselen med de gule Deligenser mellem Silkeborg og Ringkøbing; han var altid godt kørende og havde indtil 20 Heste, da der jo tit maatte Bivogn med Deligensen. Engang, da Herning—Silkeborg-Banen var bleven aabnet og Farver Larsen kom forsent til Toget, kørte Laust Post ham til Silkeborg og kom der ligesaa tidlig som Toget, trods det, at det dog tog nogen Tid at faa Hestene i Tøjlet og komme af Sted.

Laust Post byggede den 2-Etages Bygning paa Bredgade, som Træhandler Kjær nu har, vistnok det første 2-Etages Hus i Herning næsteften Tinghuset fra 1857.

Hans Svigersøn, Postkontrahent, senere Kammerraad Pagh, overtog Forretningen efter ham og var en af Hernings mest kendte Mænd. Det kan vist siges med Rette, at han havde ikke en eneste Uven. Han var godt lidt som faa, særlig gennem hans mangeaarige Arbejde i den fri Fattigkasse lagde han en stor Humanitet for Dagen. Det var ham og Hans Bertelsen, der fik Ideen til at uddele Flæsk til Juuen til Smaafolk. En god Skik, der holdt sig indtil Loven om Hjælpkasser traadte i Kraft. I to Valgperioder var han Medlem af Sogneraadet.

Et af de vanskeligste Hverv, Pagh havde, var vist dengang han blev udnævnt til Kurator for Søren Friis, da denne

var kommen til Skade med Øjet, et Hverv, som han dog skilte sig overmaade godt fra.

Han boede ved Siden af Posthuset paa Østergade; de gamle vil endnu mindes de kønne Hække, der var foran begge Huse. Pagh's Ejendom har dog for lang Tid siden maattet vige Pladsen for andre Pragtbygninger.

Han var i mange Aar og indtil sin Død Medlem af Sparekassebestyrelsen. Hans Enke, der lever endnu, har endnu Pakkepostkørselen i Herning.

Han havde mange forskellige Karle til at køre Postvognene. Det var ikke af den Grund, at han ikke kunde have dem, tværtimod vilde de gerne være hos Pagh. Men det var jo forbudt at forrette private Ærinder som Postkusk, og Postmester Theill var meget streng i saa Henseende. Det hændte jo ogsaa, at de tog en og anden op at køre, uden at de var forsynede med Billet, og det var jo rent galt. Engang havde Karlen, der kørte til Videbæk, aftalt med et Par Piger, at de skulde have en Køretur med ham næste Aften, naar han kom fra Herning; men denne Aften var der en Handelsrejsende med. Pigerne naaede Postvognen i Barde og sprang uden videre ind i den til den rejsende. Den rejsende skulde bo hos Doktoren, og det var netop Doktorens Pige, der havde været med i Vognen. Den rejsende klagede over Postkarlen og skrev et Brev til Postmester Theill med Klage over de to blinde Passagerer. Pigen blev sendt ned til Vognen med Brevet, og hun fortalte Karlen, hvordan Sagerne stod. Karlen var imidlertid ikke tabt bag af en Vogn. Da han kom til Barde om Morgenen paa Hjemvejen til Herning, sagde han til Niels Abildtrup: „Jeg skal have to Billetter fra Barde til Videbæk; der kom to Passagerer op lidt efter, jeg var kørt herfra“. — „Naa, skal du“, lo Niels Abildtrup. Han gav ham Billetterne, som kostede 120 Øre; Postkarlen kørte fortrøstningsfuldt til Herning Posthus.

Postmester Theill læste jo Klagen, men saa tillige, at Billetterne var solgt. Han sagde da til Pagh: „Der har De faaet en ærlig Karl, ham naa De endelig lade blive ved med at køre“. Pagh lo indvendig, han tænkte noget andet.

Hans Bertelsen, der ligesom Pagh var Medlem af den

fri Fattigkasse, boede paa Herninglund. Han led ikke saa lidt Tab ved Hans Hansens Fallit, og solgte Gaarden dengang. Han var en lun, jovial Mand, ikke uopfindsom til smaa Triks. Saaledes havde Farver Larsen en stor Jagthund, der hed Nimrod, og den var slem til at løbe i Købmand Nørgaards og Hans Bertelsens Korn. Nørgaard, Bertelsen og Farver Larsen var fine Venner, saa nu skulde der jo spilles et Puds. Lad os gaa om til Larsen, sagde Bertelsen til Nørgaard; de kom derom og sagde Goddag! Har du meget travlt, Larsen, spurgte Hans Bertelsen. Nej! sagde Larsen. Kunde du saa gøre os den Tjeneste og følge med med Bøssen og skyde en Hund, der splitter Nørgaards Rugmark ad. Jo, det kunde Larsen godt. De kom op til Rugmarken. Der gaar Hunden, sagde Hans Bertelsen. Men det er jo Nimrod, udbrød Larsen. Er det din Hund, udbrød Hans Bertelsen, saa kunde vi jo ogsaa have faaet en anden til at skyde den. Nimrod blev holdt lidt mere hjemme efter den Tid.

Et Trekløver, som saas tit sammen, var Hans Bertelsen, Morten Nørgaard og Pagh, de var gode Venner, og det var en stor Sorg for Morten Nørgaard (der var den ældste af de tre), da Hans Bertelsen og senere Pagh døde. Morten Nørgaard er død fornylig og opnaaede den høje Alder af 88 Aar.

Gamle Arrestforvarer Hansen var ogsaa en kendt og vel-lidt Herning-Borger, han kunde fortælle mange morsomme Historier fra Hernings Barndomsperiode.

Saaledes fortalte han engang, at et Aar ved Fastelavn havde de faaet Skrædder Laursen puttet i en Grisekasse og kørte rundt med ham. Da de kom til Gæstgivergaarden, blev gamle Eyde saa fornøjet, at han bød hele Selskabet ind paa Kaffe, Laursen med, og en Punch oven i Handelen. Dette var, sagde Hansen, en Sjældenhed, at Eyde gav Omgange.

Tolderlund boede paa Holtbjerg, han var en rar Mand, elskværdig som faa, man kunde faa Tørvejord af ham til Skæring af Tørv for en billig Penge, og han sagde altid til os: Skær nu ikke for faa og for smaa, det er jer, der skal betale. At nogle snød ham for Betalingen, var nu ligefrem en Skam. Holtbjerg brændte for ham en Julidag 1879, ved hans

ottenaarige Søns Leg med Tændstikker. Tolderlund var Snefoged i 70erne og først i 80erne. Hans Karl, Niels Christian, passede denne Bestilling for ham; dengang maatte Beboerne jo selv kaste Sneen uden Betaling, ved Ombud, som det hed. Der var ingenting skønnere, end naar Niels Christian kom og tilsagde til Snekastning, og det skete ret tit. Herning var jo med store aabne Pladser mellem mange af Husene, saa Sneen kunde rigtig lægge sig i Driver. Vi bestilte kun lidt, en Dram fik vi her og der, og en Kaffe-punch paa en af Gæstgivergaardene vankede der altid, saa det var som sagt en ren Fornøjelsestur at gaa paa Snekastning. Nu er denne Maade at faa Sneen kastet paa forlængst en Saga blot.

Tolderlund og forresten ogsaa hans Karl Niels Chr. var begge Veteraner fra 1864. Da Tolderlund i 1910 holdt Guldbryllup, dansede han som nogen ung Mand. Han solgte Holtbjerg 1894 til Gæstgiver P. Madsen, og var senere Bankdirektør i Hedebanken.

Sine sidste Aar levede han i Charlottenlund, hvor han oplevede den Sjældenhed at holde Diamantbryllup; han og hans Hustru er først fornylig døde.

At gaa i Enkeltheder med alle de gamle Herningborgere lader sig ikke gøre, men kun flygtigt nævne nogle af dem, som ikke tidligere er omtalt, saaledes: Træhandler Chr. Lund, Bogbinder Therkildsen, H. C. Godtfredsen, Ølbrygger Kjær, Bager Ludvig Christensen, der en Tid lang var Formand for Herning Sogneraad, Johan Ludvig Sivebæk, der var Kontorist hos Sagfører Dejgaard, Tronhjem, Laulund, m. fl.

I næste Afsnit omtales Foreningerne, forskellige Institutioner i Herning, dernæst Herning som Kommune, og tilsidst Nutidens Herning.

Foreningerne og Foreningslivet.

DEN ÆLDSTE FORENING er Hammerum Herreds Landboforening; den er oprettet i første Halvdel af 50'erne. Stifterne var: Herredsfoged Tillisch, Kancelliraad Krarup, Skibbildgaard, og Proprietær Wolff, Herningsholm. Ved Herredsfogdens Afrejse til Bjerre Herred kom Prokurator

Valeur ind i Bestyrelsen og var i en Del Aar Formand for Foreningen. I Begyndelsen kaldtes den landøkonomisk Selskab, men gik snart over til sit nuværende Navn. Landboforeningen har altid været et godt Bindeled mellem By og Land og har ladet afholde mange gode og oplysende Møder, foruden det aarlige Dyrskue. Tolderlund, Niels Mouridsen, Vildbjerg, og Niels Sjørvad, Langelund, har været Formænd for Foreningen. Den nuværende Formand er Erik Karstoft, Svendlund. Landboforeningen har affødt fire andre Landboforeninger i Herredet, nemlig: Aulum, Vildbjerg og Omegn, Sunds-Sim-melkær-Ilskov samt Sdr. Felding-Skarrild-Assing Landboforeninger.

I Begyndelsen kneb det jo lidt med Plads til Foreningens Møder, men da „Vestjylland“ blev bygget i 1872, blev det bedre. Foreningen flyttede 1882 med Chr. Jensen til Hotel „Eyde“, men flyttede atter tilbage til „Vestjylland“ i Provisorietiden; Gæstgiver Jensen var jo Højremand, og dem kunde Venstrømændene jo ikke ret godt lide den Gang. Landboforeningen har nu sine Møder paa Højskolehjemmet, og Dyrskuerne afholdes paa Markedspladsen.

Haandværkerforeningen er stiftet 16. Januar 1876, og er saaledes over 50 Aar gl. Den havde ligeledes sine Møder paa „Vestjylland“, indtil 1887, da den fik eget Lokale i Forbindelse med teknisk Skole i Nørregade. 1904 blev der bygget særskilt Bygning til Teknisk Skole, og Haandværkerforeningens Lokaler er blevet udvidet, dog er der lige ved at være for lidt Plads, saaledes er Foreningen vokset. Den første Formand var gamle Smed Brix. Uhrmager Ormstrup, Jernstøber N. G. Nielsen, Skræder M. O. Kongshaug, Bødker N. O. Jensen, Tømrer Kjærsgaard Mortensen har alle været Formænd; N. O. Jensen i en lang Aarrække.

Foreningens første Vært var P. Gregersen, Banegaarden. Desuden har A. Bøjlesen, Tinus Slumstrup, Skomage, Gregersen, Niels Jensen, Søren Jensen og A. Chr. Jensen været Værter. A. Chr. Jensen i en lang Aarrække, indtil sin Død. Den nuværende Vært er Peter Petersen. En Del andre Foreninger, deriblandt socialdemokratisk Forening, bruger

Haandværkerforeningens Lokaler til deres Møder og Sammenkomster.

Haandværkerforeningen har i alle de mange Aar afholdt Udstilling med Tombola i Fastelavn. Overskudet er stadig gaaet til Teknisk Skole.

I 1891 i Juli Maaned afholdt Foreningen en stor Haandværkerfest med Vogntog gennem Byen, og dette gentoges for et Par Aar siden, men kaldtes da Rundskue.

Haandværkerforeningen har jo ligeledes haft sin Indflydelse paa Sogneraadets og Byraadets Sammensætning, og mange dygtige Haandværkere har haft deres Sæde der. Jeg nævner: Fårver L. Larsen og Bager Ludv. Christensen, der begge har været Formand for Sogneraadet, Karetmager Poulsen, Uhrmager Omstrup, Tømrer Anton Christensen. Af det nuværende Byraad er Tømrer M. Bjerre, Murer Ottosen og Fabrikant Højfeldt Medlemmer.

Sygekassen blev oprettet samtidig som Haandværkerforeningen med et Medlemsantal af 42, det gik dog senere lidt ned. Medlemmerne kunde ikke magte det store Kontingent, 10 Øre om Ugen. Nu er Sygekassen oppe paa 3700 Medlemmer. Afdøde Smed Jens Hansen gjorde et godt Stykke Arbejde for Sygekassen, ligeledes Forsørgelsesinspektør Kristensen, dog ingen mere end afdøde Kasserer Marinus Rasmussen. Den nuværende Formand er Brolægger P. Chr. Pedersen og Kasserer Andersen, under hvis Ledelse Sygekassen gaar støt og rolig.

Da Krigerne fra 1848—50 og 1864 havde faaet Krigsmedaillen, oprettedes en Afdeling af Selskabet „De danske Vaabenbrødre“, den er dog lille nu, de gamle Veteraner svinde jo stærkt ind. Til Gengæld er der jo oprettet en Forsvarsbroderforening og en Garderforening for dem, der har været Soldater. Forsvarsbroderforeningen er ret stor.

Efter Krigen i 1864 begyndte jo Skytteforeningerne, og en saadan blev ogsaa stiftet i Herning i 70'erne, og senere blev der en Sammenslutning af Skytteforeninger fra hele Herredet, som holdt Skydning og Gymnastik i Herning.

Da Riffelbevægelsen kom, blev der fra Regeringens Side lagt Hindringer i Vejen for Skydning. Desuagtet lod Herning

Skytteforening avertere Skydning paa Skydebanen i Brændgaard den 1. November 1885, som var en Søndag. Herredsfoged Kranup mødte da paa Skydebanen og forbød Skydningen, han løb derned over Poul Chr. Thomsens Mark i Brændgaard, og Thomsen, som den nidkære Venstremand, han var, tog Herredsfogden op og afkrævede ham Beløbet for ulovlig Færdsel; om han fik dette, ved jeg ikke; men da Herredsfogden var bange for, at der skulde ske Revolte, naar Skytterne kom til Herning, lukkede han Gæstgivergaarden.

En privat Mand, Proprietær Tronhjem, Laulund, bød da alle Skytterne op paa Laulund, og der blev brygget store Boller Punsch til dem i Mejerispande, ligesom de dansede i hans Storstue. Det hele gik dog yderst fredelig, og Revolutionen i Herning endte uden videre Ulæmper; dog fik Skytteforeningens Formand, I. C. Andersen, Holing, og et andet Bestyrelsesmedlem, J. A. Jensen, der var Fuldmægtig hos Sagfører Wedel, hver en Bøde paa 60 Kr. I. C. Andersen vilde ikke betale, men sad Bøden af paa 2 Dages Vand og Brød. Det kunde jo gøres den Gang. Han smagte imidlertid ikke den lækre Ret, men han var ogsaa dygtig sulten til Festmaaltidet paa Vestjylland, som vi lavede til Ære for ham. Samtidig var der lavet en Fremtidsklub paa Vestjylland, og der fattede det jo med røde Brandtaler mod det estrupske Regimente og de provisoriske Finanslove. Samtidig fik vi jo de lyseblaa Gendarmer, efter at der var skudt paa Estrup, og dem kunde Venstrebefolkningen i Herning jo slet ikke døje.

Skattenægtelsen florerede da stærkt, og Herredsfogden havde travlt med Udpantning. Det hele faldt dog efter nogen Tid til Ro. Folk forsonede sig med det uundgaaelige, og ved Forliget i 1894 forsvandt Gendannerne, som endnu stadig var en Torn i Øjet paa Befolkningen.

Da Skytteforeningen i 1892 havde faaet et Flertal af Højremænd i Bestyrelsen, skulde den jo ledes helt militaristisk, og de valgte Gendarmsergent Rasmussen til Skyde- og Gymnastiklærer. Dette var dog de andre Skytteforeninger her i Herredet en Torn i Øjet, de protesterede og valgte nyt Forretningsudvalg og tog Afstand fra Herning Bys Skytte-

kreds, og de misfornøjede gik over i Landsognets Skyttekreds. Det førte til nogle Skrivelser med Overbestyrelsen for de danske Skytteforeninger, men derudover blev det hele til intet. Da Gendannsergenten forsvandt ved Forliget i 1894, og Herning Skyttekreds havde paadraget sig saa meget Gæld i den Tid, den var militaristisk, at den ikke kunde betale, valgtes der anden Bestyrelse, og Kreditorerne tog Rekvisitterne som Dækning for Gælden. Det nyvalgte Forretningsudvalg for Ringkøbing Amts østlige Kredse eller, som det nu hedder, Hammerum Herreds Skytteforening, kom i 1892 til at bestaa af Gaardejer Konrad Understrup, Brændgaard, som Formand, Oluf Nielsen, Herning Apoteks Mineralvandsfabrik, som Forretningsfører, Folketingsmand Rasmus Nielsen, Hammerum, Gaardejer P. Skole Christensen, Lind, og Lærer L. Agerskov, Gellerup, og ved hans Bortrejse i Efteraaret 1892 til Lem ved Ringkøbing traadte Lærer Pedersen Brøndlund, Birk, til.

Handelsforeningen.

DA HANDELSSTANDEN BLEV STØRRE i Herning, blev der jo ogsaa Trang til en saadan, og den blev dannet. Jeg tror nok, at nu afd. Købmand K. Andersen var dens første Formand. Materialist Gjeding Thisted har i mange Aar været Foreningen en dygtig Formand. Foreningen har jo særlig arbejdet for Handelsstanden, men dog ogsaa i høj Grad for Herning By ved Baneanlæg, Vejanlæg, forbedret Togplan, Ungskuet i 1907 og mange andre Ting.

Som Repræsentant i Byraadet har Foreningen et meget dygtigt Medlem i Købmand N. K. Hansen, derom er alle vist enige trods politisk Farve. Papirhandler Helge Kampmann, der er Borgmester, maa vel ogsaa nærmest henregnes til Handelsforeningen. Foreningen arbejder jo stadig paa bedre Vejforbindelse i Nord mod Skive og Viborg og i Syd mod Sdr. Omme og Grindsted. Lad os haabe, det lykkes; der trænges i høj Grad dertil.

Svendeforeningen.

SVENDEFØRENINGEN BLEV STIFTET i 1879 hos Poul Andersen paa den Vestre Gæstgivergaard. Da han købte „Vestjylland“ i 1882, flyttede Svendeforeningen op til ham og senere havde den igen Lokale hos ham paa Hotel „Herning“. Det mest mærkelige ved Lokalet, denne Gang Hotellets Spisestue, var Kakkellovnen, en firetages Kogekakkellovn, som man kaldte den, og naar Humøret steg nogle Grader Lørdag Aften, faldt Kakkellovnen ned. Den Slags Kakkellovne staar jo ikke godt. Om det var af Øvelse i at vælte, at den faldt saa tit, ved jeg ikke, men der var jo altid en af Svendene, der kunde stable den paa Benene igen Søndag Morgen, saa større Skade skete der ikke.

Svendeforeningen var jo til at begynde med en „fin Forening“. Svenden i gamle Dage følte sig jo lidt over os andre almindelige Mennesker, som ingenting havde lært. Gud naade den Læredreng, der dengang sagde du til en Svend; der vankede en paa Torsken straks. Ligeledes skiftede Drengene, naar de var blevne Svende, Navn og blev tiltalt med Efternavn og De af de andre Dreng. En Skomagerdreng hos Kjær ved Navn Jesper Madsen var bleven Svend. Jeg kaldte ham selvtylkelig Jesper, som tidligere, men højst indigneret svarede han: „Mit Navn er nu ellers Madsen“. Svendene mente jo, de var noget mere end Bønderkarlene, der kom til Herning, og det var ikke saa sjældent, at der var Slagsmaal imellem dem. Det gik vel oftest ud over Karlene; men var de en Aften kommen mandstærke til Byen, fik Svendene Klø efter Noder. Da Fagbevægelsen tog Fart i Herning i 90'erne, begyndte Svendeforeningen at ebbe ud. En anden Grund var vel ogsaa den, at Svendene paa Grund af større Løn kunde bosætte og gifte sig. Kosten hos Mesteren faldt oftenhaanden væk. Fagforeningerne tog jo Selskabeligheden med, med Juletræ, Baller osv., og nu er Svendeforeningen en Saga blot.

Men for fyrretyve Aar siden var det fint at komme til Svendehal, og Pigerne var med Rette stolte deraf; men det er jo altsaa et Stykke Herningliv, som ikke har holdt sig ret

længe. Nu andre Tider, andre Skikke. Fornøjelserne er ikke af den Grund blevet mindre, tværtimod.

Af selskabelige Foreninger er der jo en Del; men da de ikke i nogen særlig Grad har andet Formaal, er videre Om tale af dem unødvendig.

Afholdsforeninger og Loger.

I 1880 STIFTEDES DEN FØRSTE AFHOLDSFORENING i Herning, og der er nu to, Herning og Omegns Afholdsforening og Afholdsforeningen Enigheden. I 1884 stiftedes den første Loge under I. O. G. T. ved Navn Danebod. I 1892 skiltes I. O. G. T. ad paa Ølspørgsmaalet, og N. I. O. G. F. fremstod med en Loge, der hedder Hernings Haab. 1903 stiftedes en Loge af D. G. T. O., og dens Medlemmer er forsikrede ved Dødsfald gennem Kontingent. Denne Loge hedder Ædruelighedens Fremme. Desuden er der en Loge mere under N. I. O. G. T., der hedder Retfærd og tillige en stor Afdeling af blaa Kors. Afholdsfolkene har en Sammenslutning indbyrdes, der kaldes de samvirkende Afholdsselskaber. De optræder som Regel i Fællesskab, og i 1910 havde de nær fremkaldt en lille Revolution i Herning, idet de fik udvirket, at der blev Kommuneafstemning angaaende en Beværterbevilling til Søren Chr. Nielsen, som Sogneraadet havde anbefalet. Den blev dog stemt grundig ned og altsaa ikke givet. Dette var Sogneraadet jo selvfølgelig ikke tilfreds med, men de stillede dog ikke deres Mandater til Raadighed paa Spørgsmaalet. Der havde vel heller ikke blevet mere Drukenskab i Herning, fordi han havde faaet denne Bevilling. Saalænge Spiritus overhovedet kan faas i Herning, skaffes der nok Plads til Folk, der vil have det, de laver bare Restaurationerne lidt større.

Arbejderorganisationerne.

I 1893 STIFTEDES Arbejdsmandenes Fagforening, og omtrent samtidig Murernes- og Tømrernes Fagforening; et Par Aar efter Tekstilarbejdernes Fagforening og omtrent

paa samme Tid Socialdemokratisk Forening.

Fagforeningerne sluttede sig i 1896 sammen i Arbejder-
nes Fællesorganisation, der nu er Hernings største Forening.

Nu er der jo snart en Forening for hvert Fag. At frem-
hæve dem enkeltvis, tillader Pladsen ikke; men de har været
Arbejderne et uvurderligt Gode i Kampen for bedre Livs-
vilkaar. At det har hjulpet ses bedst paa Klædedragten før
og nu, og paa de mange blomstrende Kolonihaver i og om-
kring Herning.

Foredragsforeningen og Højskolehjemmet.

I 80'ERNE VAR DER STIFTET en Foredragsforening, der
holdt sine Møder, først paa „Vestjylland“ og senere i
Realskolens Gymnastiksal. Først i 1890 blev der stiftet en
Højskoleforening med det Formaal at fremskaffe Lokale til
Foreningen eller rettere et Højskolehjem. Redaktør L. B.
Bendixsen blev Formand. Allerede 1. Maj 1891 lejede For-
eningen Lokale hos Købmand Godtfredsen paa Bredgade 17,
og der begyndtes saa Højskolehjemmet med Frk Ane Chr-
stensen som Værtinde. Hjemmet var her i tre Aar, flyttede saa
1. Maj 1894 til Paghs Ejendom paa Østergade. I Mellemtiden
var Bolette Andersen bleven Værtinde, da Frk. Christensen
var bleven gift med Lærer Petersen, Birk. Imidlertid tænkte
der stadig paa at bygge, og i Foraaret 1901 købtes Jens Nør-
gaards Ejendom paa Bredgade. Forhuset blev nedrevet, og
paa dettes Grund rejstes nu den store 3-Etages Højskole-
bygning. Den blev aabnet 14. November 1901 med Andrea
Andersen og Karoline Overgaard som Værtinder. Karoline
Overgaard traadte dog fra efter et Aars Forløb. Andrea An-
dersen fortsatte til 1. November 1903, da Hansine Overgaard,
en Datter af Chr. Overgaard, Gullestrup, overtog Værtinde-
pladsen. Hun var Værtinde i tre Aar. Næst efter hende kom
Julie Stavnsbjerg, og hun havde nu Højskolehjemmet i en
Række af Aar. Hun rejste herfra for nogle Aar siden, da hun
oprettede et Højskolehjem i Ollerup.

Højskolehjemmet er gentagne Gange udvidet og har nu

den største Sal i Herning, der dog var meget for lille ved det store Vælgenmøde i December.

Landboforeningerne har sine Møder paa Højskolehjemmet. Højskolehjemmets Ungdomsforening vinker godt med Oplysning og sund Adspredelse for de unge, ligesom der ogsaa paa Højskolehjemmet findes en stor Sangforening, der arbejder godt under Pastor Tenkelsens Ledelse.

Højskolehjemmets nuværende Formand er Fabrikant P. Mortensen, og Værtinderne er nu Frk. Bech og Frk. Bisgaard.

Om Højskolehjemmet skriver Redaktør Bendixsen i et Festskrift i 1915: „Fra en ringe Begyndelse i 1890 har vi nu igennem 25 Aar opnaaet store Resultater, et stort moderne Højskolehjem, vurderet til 94,000 Kr. i Ejendomsskyld“.

Beværterforholdene og Værterne.

NÆST EFTER FORENINGERNE er det vel paa sin Plads at omtale Samlingspladserne for disse, nemlig Gæstgivergaardene, og nogle af de forskellige Værter, der har virket i Herning.

Det ældste er Hotel „Eyde“ eller, som det i gamle Dage hed, Gæstgivergaarden „Christiansminde“. Som tidligere meddelt er det bygget 1839. Den første Gæstgiver hed Bertelsen; han var vist Bønderne paa denne Tid lidt for fin — i alt Fald kunde de ikke godt forenes med Stine Bertelsens hvidskurede Gulve og blankpudsede Messingspyttebakker. En Tid efter ham kom Knud Bank. Han var en dygtig Gæstgiver, kunde desuden taale meget Spiritus og var meget stærk. Kunderne havde Respekt for ham.

Den mest bekendte er dog gamle John Eyde; efter ham fik Hotellet jo Navn. Han var selv afholdende og havde saadan en egen Maade til at faa Folk til at lade være med at drikke mere, end de kunde taale.

Det var ikke rart at komme til at skyldte ham noget. Han skrev det nemlig uden videre med Kridt paa Døren til Skænken, saa enhver kunde læse, at f. Eks. N. N. skyldte for fire Kaffeponche; det holdt Folk jo ikke af og fik det snart betalt. Naar man ser det nuværende Hotel „Eyde“ og saa tæn-

ker paa det straatækte Hus dengang med lange Borde og Bænke til Inventar, mærkes her mere end noget andet Steds Forandringen fra før til nu. John Eyde skænkede Grunden til Herning Kirke og udlagde Pladsen til Torvet. Han solgte Gæstgivergaarden 1882 til Gæstgiver Chr. Jensen, der dengang var Forpagter af „Vestjylland“. Jensen ombyggede Hotellets Forbygning og lagde Kørestalden ned i Mindegade.

Han solgte Hotellet 1897 til den nuværende Ejer, der ogsaa hedder Chr. Jensen. Under ham har Hotellet gennemgaaet store Forandringer og Forbedringer. Intet har han sparet for at tilfredsstille Gæsternes mere eller mindre berettigede Fordringer, alt er gennemført med al Nutidens Komfort. Hotel „Eyde“ er da ogsaa blevet landskendt som faa, og alle Rejsende roser den gode Modtagelse og Behandling, man faar der. Handelsforeningen holder sine Møder paa Hotellet.

„Vestjylland“ byggedes 1872 af Postkontrahent N. Pagh, men han drev den ikke ret længe selv. En Tid lang var den forpagtet ud til F. Busse og senere til Chr. Jensen, der som ovenfor nævnt købte Hotel Eyde. Pagh solgte den til Poul Andersen i 1882, og Poul Andersen bortbyttede den i 1884 med P. Madsens Gaard i Helstrup i Snejbjerg. P. Madsen blev nu Gæstgiver, og han og hans Hustru, Sidsel Marie, var et Par sjældne dygtige og elskværdige Mennesker. Dengang var „Vestjylland“ i sin Glansperiode, alle Landboere samledes her, naar de kom kørende til Herning, og der var Grisetorvet om Fredagen, ligesom alle Auktioner blev afholdt der. I 1894 bortbyttede P. Madsen „Vestjylland“ med Gaarden Holtbjerg, og Tolderlund fik saaledes „Vestjylland“. Den drev han ikke selv, men forpagtede den ud til Søren Jensen fra Vildbjerg. Han købte den dog senere og byggede en Etage mere paa, ligesom Kørestalden blev lagt om i Jyllandsgade. Efter ham kom Mads Pedersen, dernæst Didrik Andersen og sidst Juul Nielsen. Da hans Enke solgte „Vestjylland“, var det kommet noget i Vanry. Landboerne var flyttede over paa Højskolehjemmet. Grisehandelen var der dog endnu.

Julius Sørensen, der købte den, lod den opmodernisere, byggede Haller omme i Gaarden til Grisene og fik Navnet

lavet om til „Centralhotellet“. Den nuværende Indehaver er L. Nybo, der tidligere har haft Afholdshotellet.

I 1876 købte Poul Andersen 14 Tdr. Land af Hans Bertelsen, Herminglund, og han fik deraf et Stykke udlagt til Markedsplads. Markedspladsen var før nede i Knudnose-Landing. Til Vederlag for Markedspladsen fik Poul Andersen Restaurationsbevilling, og han byggede da sidst i 70'erne den Vestre Gæstgivergaard. Han bortbyttede den med Frederik Nyborg med en Gaard i Hjemm i 1881; denne solgte han dog kort efter, og da var det han købte „Vestjylland“. Efter Nyborg kom Knud Nielsen, Chr. Dynesen, Rask Petersen, Carl Zachø. Efter dem havde Poul Andersen den igen, det vil sige, hans Svigenmoder drev den for ham. Han solgte den til Tømrer Andersen, der var en god Vært, hvor særlig Arbejderne holdt til. Andersen solgte den til M. Mortensen, der nu er død, og Mortensen solgte den til Ole Nielsen, den nuværende Ejer.

Poul Andersen havde nu været Gæstgiver 2 Gange i den vestre Bydel; men 1887 fik han en Bevilling igen og byggede Hotel „Herning“. Dette drev han i 25 Aar og fra 1894 tillige Hotel „Herning“s Anlæg, hvor mange Fester blev afholdt. Han solgte det til P. J. Nielsen, der igen videresolgte det til et Konsortium. Den nuværende Ejer er A. Nielsen; han har dog lejet Hotellet ud med Undtagelse af Teatersalen.

Da Poul Andersen byggede Hotellet med Sal ovenpaa, indrettede han først Teater der. Han byggede dog et nyt Teater, det nuværende, i 1907. Den nuværende Ejer har restaureret og udvidet dette for faa Aar siden.

Mens Teatersalen var ovenpaa, gav Cirkusdirektør Glauert en Vinter Forestillinger der; Hestene blev trukne op ad en Rampe i Gaarden, og Ridningen foregik udmærket paa Dansegulvet, der i den Anledning var belagt med Jord og Savsqaaner. Der var snart Brydekampe hver Aften. Den bekendte Ole Villadsen brødes saaledes med Glauert selv, da den stærke Mand, Albert Larsen, var bange for Ole Villadsen og nægtede at bryde. Brydekampen forblev uafgjort, da ingen af dem faldt. Der var stuvende fuldt Hus, og Herredsfoged Krarup udbrød, at han havde aldrig tænkt sig at se Ole Vil-

ladsen i dette Kostume (Trikot). Han og Villadsen havde jo haft saa meget med hinanden at gøre og var ikke gode Venner.

1884 fik Smed Jens Hansen bygget et Afholdshjem paa Hjørnet af Bredgade og Smallegade, der hvor den nuværende Restauration Hammerum Herred ligger. Efter kort Tids Forløb solgte han det til Søren Friis fra Ikast. Denne fik Bevillingen udvidet til de saakaldte svage Drikke: Bajerskøl og Vin; han maatte imidlertid ikke forhandle destillerede Drikke: Brændevin, Puncher, Genever, Arrak, Cognak, Rom m. m. Dette undlod Friis at overholde. Gæsterne vilde helst have det klare Væsen til Theen eller Kaffen, og der blev tidt raabt paa Petroleumsflasken, det var en Topotteflask med Brændevin, der var tilsat lidt Sukkerkulør til Farve.

Men en skønne Dag tog Herredsfoged Krarup et Par af Flaskerne, der var fremme i Restaurationen, i Forvaring og lod dem undersøge paa Steins kemiske Laboratorium. Det viste sig, at de indeholdt for mange Procent Alkohol, og Bevillingen blev taget fra Friis.

En Del Herningborgere og ogsaa nogle fra Landet syntes, det var Synd at gøre ham brødløs, og de dannede da Hammerum Herreds Forening med Friis som Vært. Det kunde lade sig gøre dengang. Sagfører Bitsch skrev Lovene, og alt var i sin gode Orden. Det var jo ogsaa en Maade at drive Forretning paa, og det udviklede sig til, at der her i Herning ikke var mindre end fire Foreningsbeværtninger, hvor man mod en 25 Øre aarlig kunde blive Medlem og blive fyldt med Spiritus. At det ikke var nogen sund Maade at drive Beværtning paa siger sig selv; heldigvis fik det en Ende ved den nye Beværterlov i 1910.

I 1890 fik Lærer Holmgaard, Ørre, rejst et Afholdshjem i Skolegade. Han var jo Formand for Afholdskredsforeningerne her i Herredet. Men Afholdshjemmet vilde ikke rigtig trives, og efter at flere forskellige Værter havde prøvet det, blev det solgt til en Privatmand. Ligeledes gik det i Bethaniagade med I. O. G. T.s Afholdshjem.

I 1910 købte saa Afholdsorganisationerne Ejendommen Bredgade 40 og fik den omlavet til Afholdshotel. Der har væ-

ret 3 Værter: Christensen, Hestbech og Nybo. Nybo købte Hotellet af Afholdsfolkene og drev det for egen Regning. Det er nu nedlagt som saadan. Nybo er som før nævnt Ejer af Centralhotellet. Afholdsfolkene har nu for et Par Aar siden købt Ejendommen Smallegade 6, og der er nu Afholdshjem med Abel Nielsen som Vært.

Foreningen Hammerum Herreds Ejendom købte I. C. Christensen ved den nye Beværterlovs Ikrafttræden i 1910; han var tidligere Vært for Foreningen. For en fem Aar siden solgte han det, efter at have opbygget det i to Etager, til M. Mortensen, der tidligere havde haft den vestre Gæstgivergaard.

Det sidste Hotel i Herning, Gregersens Hotel, lige over for Banegaarden, er bygget for faa Aar siden og udmærker sig naturligvis med Nutidens Komfort. Den gamle Bygning blev rykket lidt tilbage, saa Pladsen foran Banegaarden blev noget bedre. Indehaveren er Agner Gregersen, Søn af den mangeaarige Restauratør paa Banegaardens Restauration, P. Gregersen.

Missionshotellet paa Bredgade er lige bleven udvidet og oppudset. Der er god Søgning, dertil stor Gaard og Staldplads. Det har kun Afholdsbevilling.

Haandværkerforeningen og Højskolehjemmet er omtalt tidligere samtidig med Foreningerne.

K. F. U. M. i Dalgasgade og K. F. U. K. i Nygade har begge udvidet for nogle Aar siden, K. F. U. M. endda i stor Udstrækning; de driver selvfølgelig ikke almindelig Restauration, men har en Del Pensionærer, og de er Samlingssteder for mange unge Mænd og Kvinder.

Fragtmændene.

FØREND JEG SLUTTER med det gamle Herning, er det paa sin Plads at omtale de gamle Fragtmænd. Den første, Jeppe Chr. Petersen, boede til at begynde med i Birk. Han kørte Fragt i mange Aar, først fra Aarhus og senere fra Silkeborg; han kaldtes almindelig Jep Chr. Fragtmand. En Broder til ham, Jens Chr. Petersen (Jens Chr. Fragtmand)

kørte ligeledes. Da Banen blev aabnet til Silkeborg i 1877, blev han Jernbanevognmand her i Byen og fortsatte dermed til sin Død i 1894.

Desuden kørte Christian Slumstrup, Herningby, Fragt; han havde flere Vogne igang. Ligeledes Otto Jakobsen, der senere købte Storgaard, og Peder Holdgaard, der endnu bor Vest i Byen.

Det var et brydsomt Arbejde at køre, tildels baade Nat og Dag. Hernings Opkomst først i Halvfjerdserne skyldes ikke mindst disse Mænds Arbejde med alle de mange Varer, de bragte til Byen.

Det var ikke noget sundt Arbejde at sidde paa en aaben Fragtvogn ihvordan Vejret var, og Funder og Hørbylunde Bakker var nogle slemme Kammerater at køre op ad med de tunge Læs. Det er noget andet nutildags, naar Bilerne snurrer rask henad Vejene; der er i hvert Fald ingen Ynk med Hestene som forhen.

Svineslagteriet

oprettedes sidst i 80'erne som Andelssvineslagteri. Poul Andersen gav Grunden foruden Kloakeringen, og der opførtes saa et Slagteri, hvor det nuværende Slagteri ligger. Det gik dog ikke ret godt. Bogholderen og Slagtermesteren kunde ikke forliges, i det hele slet ikke arbejde sammen.

Et Aar blev der 6 Svin helt væk af Regnskabet, og Folk skumlede om, at Fedtet løb igennem Kloaken ud i Knudmose. Efter faa Aars kummerlig Tilværelse nedlagdes Slagteriet. I en gammel Revysang fra 1892 findes følgende om Slagteriet:

„Andelsslagteri vi fik,
 Det var jo saa nydeligt.
 Penge i vor Lomme gik,
 Den Ting var da tydelig.
 Men længe skar den ej fordi
 Svineflæsket var ej fri
 For at ha' en Anke,
 Det fik en Andelstanke.

Nu saa smaat det kikkede
 Og faldt rent i Staver.
 Efter Mønten kikkede
 Hver en Andelshaver.
 En Bogholder skummede
 Fedtet og sig hummede,
 Da han saa det revned',
 Saadan det sig hævnede''.

Nu laa Slagteriet stille i nogle Aar. En Tid lang var der Tagpapfabrikation dér. Senere solgtes det til Soelberg, Aarhus, Kravnsø, Randers, m. fl. De oprettede igen Slagteriet, drev det i nogle Aar og solgte det derpaa til et engelsk Firma, der driver det endnu. Slagteriet er nu efter flere Udvidelser ret stort, det er ikke sjældent, der slagtes et Par Tusinde Svin om Ugen. Desuden er der offentlig Slagtehus og Eksportslagteri paa Svineslagteriet. Slagteriet beskæftiger ikke saa faa Folk, og er saaledes et godt Plus for Hernings Arbejdere. Tillige kan der jo stadig fra de to Slagteriudsalg faas gode, friske Varer til rimelige Priser.

Slagteridirektør Madsen har ledet Slagteriet i mange Aar og er vellidt baade af Arbejderne og af Leverandørerne. Slagtermesteren hedder Nielsen og har ogsaa været der i mange Aar.

Mælkeforsyningen.

I GAMLE DAGE var det ikke saa vanskeligt at faa Mælk i Herning, dels var der jo mange, der havde Køer, jeg nævner: Laulund, Ths. Nielsen, Niels Mouridsen, Otto Jakobsen, Pagh, Ole Skovhus, Herninglund m. fl., og dels var Forbruget jo ikke ret stort. En Del gik helt ud til Morten Nørgaard og hentede deres Mælk. Grethe Nørgaard var ikke saa nøje over Maalet, man fik gerne en halv Potte i Tilgift. Da Byen blev større, sendte Gram paa Herningsholm Mælkevogn til Herning; hvem af os ældre husker ikke den grønmalede Vogn med den store og bagpaa den lille Trætønde, der hver Formiddag var en stadig Gæst i Herning. Efter

Gram fortsatte Fr. Verlauff med Mælkevogn, indtil han meldte sig i Andelsmejeriet i Holing. Dette Mejeri, der i 1906 flyttedes til Herning under Navn af „Danalyst“, overtog nu Mælkeforsyningen og satte Vogne igang. Dog var tillige det private Mejeri „Herninglund“, der ligeledes sendte Vogne ud.

I den senere Tid er der tillige aabnet Udsalg med Mælk fra Tjørring Andelsmejeri, saaledes at der for Tiden i Herning findes fire Mælkeudsalg, foruden at otte Vogne kører daglig i Gaderne. At dette fordyrer Mælken en Del, og at vi maa betale en meget større Pris end den, Leverandørerne faar hjem, er en Selvfølge. Men dette er vel et nødvendigt Onde, der ikke kan undgaas. Folk er jo nutildags bleven forvænnet med, at alt skal leveres ved Dørene.

Toldvæsenet.

I GAMLE DAGE hørte Herning under Holstebro Tolddistrikt, da vi havde det gamle Toldvæsen. Der var vel heller ikke meget at se efter, naar lige undtages, dengang Hjemmebrændingen af Brændevin blev forbudt; da rejste Toldkontrollørerne rundt og eftersaa, om Redskaberne til Hjemmebrænding var ødelagt. Det kom til mange pudsige Scener i den Anledning. Det var ogsaa angaaende Tolden, at det store Spektakel fandt Sted paa Lundmarked i 1825 med Toldforvalter Lund fra Holstebro, der kun med Nød og næppe reddede sig derfra.

Senere kom Herning, efter Næringsloven af 1857, under Skanderborg og Silkeborg Toldvæsen, og Handelsforeningen fik endelig udvirket, at vi fik en fast Tolddag i Herning (Torsdag), og Toldforvalter Ahlefeldt-Laurvigen, almindelig kaldet Toldgreven, kom hver Torsdag og fortoldede Varerne, der var oplagret i et lille Pakhus i Fønnesberchsgade.

Omkring ved Aarhundredskiftet fik Herning selvstændigt Toldsted. Det laa mellem Jernbanestationen og Varehuset. Den første Toldforvalter hed Wellejus.

Da denne Bygning ogsaa blev for lille, byggedes for faa Aar siden den nuværende Toldbygning, der dog mere udmærker sig ved sin Størrelse end ved sin Skønhed, det skulde

da være den vældige Trappe foran. En forhenværende kendt Toldassistent, Kietz, var i mange Aar paa det herværende Toldkontor, han blev forflyttet til Vendsyssel som Strandkontrollør. Den nuværende Toldforvalter hedder Schlichting.

Telefonvæsenet.

AT EN TING som Telefonen har haft stor og hurtig Udvikling og Fremgang i Herning, er indlysende.

Den første Centralstation begyndte i 1887 med 6 Abonnenter hos Urmager Østergaard, der beholdt Centralen i 10 Aar. Østergaard var en god Leder af Centralen, og faa var de Udgifter, som Selskabet selv maatte afholde, han klarede Manglerne og Fejlene selv. 1897 blev Centralen flyttet til Blikkenslager A. C. Engelbrechts Ejendom, og der forblev den, indtil Selskabet i 1913 købte egen Ejendom (det gamle Apoteks Lokale og Ejendom paa Østergade).

De 16 Abonnenter i 1887 er nu bleven til 600, og der beskæftigs nu 20 Damer ved Centralbetjeningen Dag og Nat. Endvidere er der stationeret en Kolonne for Anlæg og Vedligeholdelse i By og Omlandet, der beskæftiger 10 Mand, nemlig 1 Formand, 1 Distriktsmontør, 2 Telefonarbejdere plus tilfældig Assistance. Selskabet har nu egen Transportbil, dog udføres der ogsaa for Selskabet en Del Vognmandskørsel af Vognmændene i Herning. Ovennævnte 10 Mand udbetales i aarlige Lønninger ca. 35,000 Kr., med Damebetjeningen paa Centralen udbetaler Selskabet ialt her i Herning mellem 60 og 70,000 Kr. aarlig. Endvidere er midtjysk Telefondistrikt (omfattende Silkeborg, Herning, Skern og omliggende Centraler) stationeret i Herning med Telefonmester L. Christensen som Leder.

Postvæsenet.

SOM TIDLIGERE FORTALT foregik Postekspeditionen i gamle Dage i Gæstgivergaarden „Christinsminde“s Skænkestue, idet Posthuset oppe i Byen først blev bygget 1852. Allerede saa sent som i 1877, da Posthuset blev flyttet

til Banegaarden, var Betjeningen kun 1 Postmester, 1 Fuldmægtig, 1 Elev og 1 Bypost. Nu i 1926 er Personalet 1 Postmester, 2 Kontrolører, 3 Assistenten, 2 Kontorister, 2 Overpostbude, 1 Overpakmester, 3 Pakmestre og 5 Postbude. 6 Landposter udgaar de søgne Dage fra Herning Posthus og 3 Postbiler befordrer Posten til længere bortliggende Steder: Videbæk, Ørre og Arnborg. Underlagt Herning Posthus er Brevsamlingsstederne og Postekspeditionerne i Vildbjerg, Skibbild, Gjødstrup, Barde, Aulum, Skarrild, Timring, Drantum, Snebjerg, Kibæk, Studsgaard, Arnborg, Kollund, Køl-kjær, Fasterholt, Ikast, Hammerum, Nybo, Sunds, Ilskov og Sinding. Desuden kører to Overpakmestre i Posttogsruterne Herning—Viborg og Herning—Vejle.

Som Tegn paa Postvæsenets Juletravlhed nu om Dage kan anføres, at der i Dagene før Jul 1926 ankom 4137 Pakker og afsendtes 4298 do. Frimærkesalget androg i samme Tid 19,720 Kr. Hvis man deraf antager, at de 15,000 Kr. er medgaaet til Frankering af Julepost til en Gennemsnit af 10 Øre pr. Forsendelse, naar man op paa et Antal af 150,000 Stkr. Brevkort og Breve, og det ankomne Antal kan vel regnes for noget lignende. I Aarsstatistiken for 1925—26 meddeles, at der til Herning Posthus i dette Tidsrum ankom 2,124,355 almindelige Breve og afsendtes 1,660,568. Der ankom ligeledes 32,217 anbefalede Forsendelser, 8,023 Værdibreve, 112,409 Pakker og 129,315 Optrævninger, og der afsendtes 24,723 anbefalede Breve, 1,046 Værdibreve, 91,996 Pakker og 73,750 Optrævninger. Indtægten ved Salg af Frigørelsesmidler var over $\frac{1}{2}$ Mill. Kr., og der udbetaltes paa Anvisninger omtrent 7 Mill. Kr. og indbetaltes omtrent $5\frac{1}{2}$ Mill. Kr.

Postmestrene her har som tidligere nævnt været Hansen 1852—1862, Theill 1862—1913, Markman 1913—1918 (forflyttet til Odense). Jørgensen, der kom hertil fra Brønderslev i 1918, faldt for Aldersgrænsen i 1927, bor endnu i Herning. Den nuværende Postmester hedder Vinther.

Posthuset, som er bygget 1892 og ligger umiddelbart vest for Banegaarden, er en smuk Bygning, og er ansat til en Værdi af 50,000 Kr.

Telegrafvæsenet.

TELEGRAFSTATIONEN blev aabnet i Herning 1. December 1871 i det gamle Posthus lige overfor Hotel Eyde. Den flyttedes ned til Banegaarden i 1877, og forblev der til 1914, da den flyttedes op i de nuværende Lokaler paa Østergade. Indtil 1914 besørgede Postmesteren Ekspeditionen, men derefter blev der ansat en Telegrafbestyrer, og der blev tillige aabnet en Samtalestation for Statstelefonen. Personalet paa Telegrafstationen bestaar nu af en Bestyrer, tre Kontorister og et Bud.

At ikke alle har Forstaelsen af Telegrafens Brug og Betydning, viser følgende, der passerede omkring 1890, da jeg var paa Herning Apotek: Apoteker Gjørup havde en Laboratoriekarl, der hed Jens Andersen, og Gjørup gav ham et Telegram at besørg; det var nogle Medikamenter fra Gustav Lotze, Odense, der skulde fremskaffes i en Fart. Lidt efter hørte jeg Jens Andersen rumstere i Stødekamret; jeg gik da ind til ham og spurgte, om han havde været nede med Telegrammet. Nej, det haster jo ikke, det kan først komme med Ettoget alligevel; jeg tager det med, naar jeg gaar hjem til Middag. Vil du se, du kommer afsted straks, sagde jeg, det skal jo ikke med Toget, men sendes pr. Traad. Da jeg fortalte Gjørup dette, udbrød han: Ja, jeg vidste nok, Jens ikke har opfundet Krudtet, men dette her havde jeg dog ikke troet ham til.

Herning Musæum og Bondegaarden.

HERNING MUSEUM er oprettet efter Initiativ af en enkelt Mand, Lærer J. A. Trøstrup, der var Lærer i Thorsted, indtil 1892 og levede senere nogle Aar som pensioneret Lærer i Timring, indtil han ved Museets Oprettelse flyttede til Herning. Han var utrættelig i at samle gamle Sager sammen, og han fik bygget eller rettere flyttet Bondegaarden til sin nuværende Plads nede ved Museet. Dette skete i 1906. Det var ligeledes Trøstrup, der var Drivfjederen til, at Museumsbygningen blev bygget og aabnet den 12. August 1910.

Trøstrup var pæredansk, som man siger, han kunde ikke fordrage fremmede Ord. Da Kong Frederik VIII. og Dronning Louise besøgte Herning, var de nede at bese Bondegaarden, og Dronningen udbrød, da hun kom ind i Dagligstuen: „Nej se, der sidder en og strikker Strømper“. J. A. Trøstrup riposterede straks: „Nej, Deres Majestæt, hun binder Hueser“.

Jeg skulde engang lave noget Arbejde for Trøstrup nede ved Museet og gik op til ham i hans Hjem i Bryggergade for at faa Besked. Trøstrup var da ifærd med at holde Morgenandagt. Jeg stillede mig rolig indenfor Døren, men glemte at tage Hovedtøjet af. Uden at sige et Ord rejste Trøstrup sig og tog min Kasket af og bad derefter videre. Da han var færdig, sagde han: Ja, vi plejer at blotte Hovedet, naar vi beder til Vorherre. Hvem der blev flov, var mig. Trøstrup døde i 1915 og ligger begravet paa Timring Kirkegaard. Timring var hans Fødesogn, han var født 1830.

At omtale de mange Museumsgenstande, vil blive alt for vidtløftig her, jeg vil anbefale Læserne, hvis de ikke allerede har gjort det: Aflæg et Besøg i Museet, det er underholdende og belærende, og faa den nuværende Leder, Hr. H. P. Hansen, til at fortælle nogle Historier, han kan mange, og de er ikke blottet for Humør. Han er en værdig Efterfølger af Trøstrup, og kan forhaabentlig fortsætte i mange Aar, saa Herning Museum stadig maa indtage Førerstillingen blandt dem, der fremstiller Bondekulturen fra forrige Tider.

Vi, der lever nu i den travle, hæsblæsende Tid med Biler, Radio, Elektricitet m. m., kan først rigtig forstaa, ved at aflægge et Besøg i Museet, hvor nøjsom og tarvelig, vore Forfædre har levet.

Banegaarden. — Statsbanerne.

DEN FØRSTE BANEGAARD blev som før nævnt bygget i 1877, den var spaantækket og ikke ret stor. Postlokalerne var desuden i den vestre Ende af den og blev først flyttet derfra i 1892. Kort efter Aarhundredskiftet blev den nuværende Banegaard bygget, den er ret rummelig, men ikke ret køn, det er Banegaardene jo sjældent, naa, det er jo heller

ikke derfor, de er byggede, det er jo for Brugens Skyld. Nu, da den ny Toldbod er bygget, og Gregersens Hotel, er Pladsen bleven noget bedre og tager sig helt godt ud, naar man kommer fra Togene.

I 1877 var Personalet: en Stationsforvalter (Theill), to Portører, Aasted og Rødtnæs, og en Elev. Nu er Herning jo en meget stor Station med Godsekspedition m. m., og foruden er der en Banesektion her med Lokaler i Fønnesbechsgade.

Stationsforstanderne har været: først Theill, som tidligere nævnt, Fejlberg, Gøttzsche, Schak, Vendelboe og den nuværende, som hedder Jensen, han har været ansat ved Statsbanerne siden 1886.

Af Godskspeditører har der været: Mejn, Jensen, der var Assistent først i mange Aar her, og nu er Stationsforstander i Vinderup, og den nuværende Godskspeditør Bech.

Kommuneforvaltningen.

I NDTIL 1882 var Herning sammen med Rind i en Kommune. Rind var Hovedsognet; der laa Fattiggarden og den største Kirke. I 1831 — skriver P. Stavnstrup i Herningsholms Historie — var Folketallet i de to Sogne 1128, og Fattigbidraget var 427 Rdlr. 36 Sk. Da Rind som sagt var langt det største Sogn, ser man ret den rivende Udvikling, Herning og Herning Sogn har haft; den er jo snart oppe paa 10,000 Indbyggere.

Den første Kommuneligning i 1882 ser saaledes ud: Paa-lignet Formue og Lejlighed 10,059 Kr. 59 Øre, paalignet Hartkornet 1965 Kr. 67 Øre. Hele Regnskabet for 1882 udviser en Indtægt af 48,827 Kr. 79 Øre. Det langt største Beløb, 36,000 Kr., er jo optaget som Laan. Udgiftssiden viser følgende: Fattigvæsenet (derunder Udvidelsen af Fattiggaarden) 12,354 Kr. 76 Øre, Skolevæsenet med Bygning af nye Skoler 29,846 Kr. 73 Øre, og til Vejevæsenet er brugt den svimlende Sum af 580 Kr. 25 Øre. Renter og Afdrag har udgjort 2905 Kr. 73 Øre.

Kommunens Status den 31. December 1882 var: Akti-

ver: Skolerne og Fattiggaarden 45,500 Kr., og Passiver (Gæld) 63,317 Kr. 56 Øre, saa Herning var dengang, hvad man kalder insolvent, idet Passiverne oversteg Aktiverne med ca. 18,000 Kr. Dette Regnskab er underskrevet af Tolderlund og Hans Bertelsen som Revisorer.

De forskellige Formænd for Sogneraadet, senere Byraadet, fra 1882 til nu har været: Farver L. Larsen 1882—83 incl., 1884—91 Sagfører Wedel, 1892—94 Farver L. Larsen igen. 1895—98 Bager Ludv. Christensen, 1898—1903 Sagfører Dejgaard, 1904—1921 Direktør Yde, og fra 1922 den nuværende Borgemster Papirhandler Helge Kampmann.

Regnskabet for Regnskabsaaret 1925—26 ser jo lidt anderledes ud: Kassebeholdning fra forrige Aar 253,195 Kr., Renter af Kapitaler 17,794 Kr., Ejendommene og Værkerne 238,140 Kr., Afgifter og Kendelser 50,817 Kr., andre Afdrag 26,165 Kr., optagne Laan 870,294 Kr., Statstilskud 3623 Kr., Konesindtægter 1036 Kr., andre Indtægter 27,826 Kr., paa-lignede Skatter 824,287 Kr. Ialt 2,313,177 Kr.

Af Udgifterne er medgaaet til Byens Styrelse 61,130 Kr., Fattigvæsenet har brugt 101,712 Kr., Hjælpekassen 31,705 Kr., forskellige Tilskud har taget 139,000 Kr., Aldersrenten 90,698 Kr., Invalideforsikringen og Enkeloven 22,500 Kr., Skolevæsenet 183,472 Kr., Rets- og Politivæsenet 35,350 Kr., Medicinalvæsenet 53,942 Kr., Gader og Veje, Byens Belysning, den offentlige Renlighed og Brandvæsenet har taget 105,000 Kr., Lystanlægene og Plantagen har taget 105,000 Kroner.

Gælden har slugt 142,469 Kr. i Renter, og der er betalt i Afdrag paa Gælden 159,392 Kr. I Bidrag til forskellige Institutioner er brugt 12,586 Kr.

Kommunens Formue er anslaaet til 4,771,234 Kr. 31. Marts 1926, og Gælden udgjorde samme Dato 3,474,658 Kr.

De paa-lignede Skatter er steget fra 12,000 Kr. i 1882 til 824,000 Kr. i 1926, og selve Regnskabet balancerer paa næsten 2½ Mill. Kr., hvilken uhyre Fremgang i 45 Aar.

Da Skatterne begyndte rigtig at stige i Slutningen af 80-erne, husker jeg, at Morgenen efter, at Skatteligningen havde været i Herning Folkeblad, og hvor bl. a. Landstingsmand Th.

Nielsen og Apoteker Gjørup var bleven sat op i den dobbelte Skat, som Aaret forud, at Apotekeren, da han hilste paa Th. Nielsen, udbrød: „Det er dog altfor galt, som vi er bleven sat op i Skat, det maa vi have klaget over!“ Th. Nielsen sagde paa sin tørre Maade: „Vi maa vist hellere lade være, det kunde jo træffe at blive meget værre!“ Saa nogen stor Trøst opnaaede Apotekeren ikke hos ham.

I 80erne og 90erne brugtes der ikke politisk Maalestok ved Sogneraadsvalgene i Herning, da var det østre og vestre Bydel, der sloges om de fleste Mandater.

Den vestre Bydel gik som Regel af med Sejren, idet Størsteparten af Landsognet stemte sammen med den. Det var først i 1901, da Arbejderne tog Del i Valgbævægelsen direkte, at det politiske Præg begyndte at komme over Valgene. Socialdemokraterne fik i 1901 valgt deres første Mand, Murer Jens Hansen, nuværende Skorstensfejer. Han var imidlertid ikke vaskeægte, det røde gik snart af ham, om det var, fordi han kom i andet Selskab, ved jeg ikke, saa man maa vel regne med, at Redaktør Vinther, der blev valgt i 1907, var første Mand; senere har der jo været flere, Abel Nielsen, nuværende Afholdsvært i Smallegades Afholdshjem, var Medlem af Sogneraadet og efter Hernings Overgang til Købstad af Byraadet, han holdt Kuløren. I det nuværende Byraad er der 5 Socialdemokrater, 1 Radikal og Resten, 9, er valgt af de saakaldte borgerlige. Indre-Missions Tilhængere forsøgte ved nogle Valg at stemme selvstændig som Parti og kunde dengang tage 5 Mandater. At de forskellige religiøse Retninger skulde have nogen særlig Ret til som saadan at optræde ved Valg til Komunalbestyrelsen, har jeg alrig kunnet indse. Missionsfolkene opgav da ogsaa dette ved sidste Valg. Deres Repræsentation i Byraadet er dog uforandret, et Bevis paa, at det ved Valg til Byraadet kommer an paa Dygtigheden.

At oprense alle Byraadsmedlemmernes Navne, baade nuværende og forhenværende, er ikke nødvendig; jeg skal kun nævne enkelte af de ved Kommunen ansatte Funktionærer, der nu gennem en Aarrække har virket der.

Kæmner C. Christensen begyndte 1901, men blev dog føst ansat 1904; det skyldes Christensens Velvilje, at Tallene

fra Ligningen i 1882 fremkommer her. Christensen er saaledes den ældst ansatte i Kommunens Tjeneste.

En anden dygtig Mand, der dog nu har taget sin Afsked fra Kommunens Tjeneste, var Gasværksbestyrer Rasmussen; han begyndte i 1898 ved Gasværkets Start.

Forsørgelsesinspektør K. M. Kristensen har ogsaa virket i mange Aar, først som Skatteopkræver og senere som Inspektør. Helbredet har ikke været godt de sidste Aar, lad os haabe paa Bedring.

Byraadssekretær Olsen er jo ogsaa snart gammel Herningborger; han er Elskværdigheden selv.

Afdøde Fattiggaardsbestyrer S. Rasmussen var af de stille og rolige; han var Bestyrer paa Fattiggaarden i mange Aar. Hans Enke er lige død nu i disse Dage.

Foruden disse ældre maa jeg omtale Stadsingeniør Brandt; siden han kom til Herning er der bleven Symmetri paa Fortovene og Gaderne i Herning, og det pynter jo vældig op foruden Behageligheden.

Det største Læs baade ved Hennings Ophøjelse til Købstad i 1913 og ved de mange Aars Arbejde som Formand for Sogneraadet og senere Byraadet, blev trukket af Direktør Yde. Ihærdig som faa vil hans Minde som Kommunal-Mand sent gaa af Glemme; det var bare kedeligt, at han i 1921 sagde Nej til Valget igen.

Der nuværende Borgmester, Helge Kampmann, er en Lærersøn fra Snejbjerg. Han er muligvis den eneste Borgmester i Landet, der siger a, men han kommer udmærket fra det, og fremlægger Sagerne klart og tydeligt ved Byraads-møderne.

Nogle Originaler.

AF DE GAMLE MALERE har jeg forglemte Borup, der var en af de allertørste, om ikke den første Maler i Herning. Han boede i Søndergade, og hans gamle Hus staar der endnu til Minde om Datidens Byggemaade.

Den første Original, der just ikke blev berømt for sine Dyders Skyld, var Jens Holm. Hans Døbenavn var Jens Thomsen, Holm var et Tilnavn. Han var en udmærket Svøm-

mer. Da han laa som Soldat, bildte han Svømmelæreren ind, at han turde ikke gaa i Vandet. Læreren lo, og gav ham en stor Svømmesele paa og puffede ham ud i Vandet i Horsens Fjord (han laa som Kyradsler i Horsens). Jens Holm strøg Selen af sig straks han var under Vandet og fæstede den ved en Pæl ved Udspringsbroen. Derefter svømmede han under Vandet hen til Bredden noget derfra. Da han ikke kom op paa Overfladen, gav Læreren et Ryk i Selen, som jo sad fast ved Pælen, og han maatte saa springe i Vandet for at redde Jens. Da han kom ned, opdagede han jo Fidusen og skulde til at se sig om efter Jens Holm. „Er det mig, De leder efter“, sagde Jens og tog nogle mægtige Svømmetag ud i Vandet. „Kan De saa fange mig?“ Paa Grund af sin Svømmedygtighed slap han godt fra denne gale Streg.

Engang han var til Lundmarked, stod han ved Siden af en Pottemand, der havde sine Lerfade og Krukker bredt ud paa Jorden ved Siden af Vognen, og han udbrød da: „A tror a bisser, a tror a bisser!“ „Bis du ad Helvede til“, udbrød Pottemanden. Jens Holm sprang straks op imellem Fadene og Krukkerne og traadte jo nogle af dem itu. Da Pottemanden blev vred og skældte ud, udbrød Jens Holm: „A tøv bestemt, de va den næst Vej til Helvede, a ku se!“

En anden Gang han var paa Spil i Lundmarked, kom han skidt afsted. En Havbo (Fisker), der var til Marked med Fisk, havde faaet udsolgt og sad nu i P. Chr. Gaard i Lund og spiste noget Lammesteg. Jens Holm kom ind og saa dette; uden videre tog han Kniv og Gaffel og tog et stort Stykke af Stegen og sagde: „Det er vist vel godt til dig“. Havboen spurgte Værten, om han ikke kunde faa Madro. Nej, det kunde han ikke skaffe ham (de fleste var bange for Jens Holm), men han skulde nok faa noget mere siden. Jens Holm tog yderligere et Stykke ovre paa Havboens egen Tallerken for rigtig at drille. Da rejste Havboen sig op, greb Jens Holm i Skuldrene og løftede ham fra Jorden med saadan Kraft, at et af Loftsbrædderne brast (der var jo lavt til Loftet den Gang) ved at Jens' Hoved stødte derimod og kastede ham saa haardt mod Gulvet, at han blev liggende; lidt efter listede Jens Holm ud; han havde faaet nok for denne Gang.

I 1864, da Tyskerne var herinde i Landet, var han sammen med sin Halvbroder kørende til Palsgaard efter et Læs Tømmer; da de var paa Hjemvejen, mødte de en tysk Officer. „Hold nu, gue Bro'r, a skal af et Ærind“, sagde Jens. Da han kom af Vognen, gik han hen mod Officeren og slog ham ind i Ansigtet med de Ord: „Du æ vis en stuer Skitting!“ Officeren faldt, og Jens sprang paa Vognen igen med det Udbrud: „Nu ska du kyer, mi gue Bror, for no gjæller de vor Lyv“. Officeren kom bagefter med dragen Sabel, men han naaede dog ikke Vognen.

I Bundgaard i Gjellenup var der i gamle Dage en Brønd øst for Gaarden, hvor man tog Vandet med en Brøndvippe (det kaldtes en Jønge). Lauge Bundgaard stod en Dag ved Aftenstid og øste Vand op til Kreaturvanding; hans Kone vandede Kreaturerne inde i Fæhuset. Da Lauge holdt op med at drage Vand op, vilde hun gaa ud og se, hvad Grunden var, Maaske var hun bange for, at han var falden i Brønden. Da hun kom om til Brønden, sad Lauge ovenpaa Jens Holm og spurgte ham, om han vilde være skikkelig. Jens Holm var kommen bag paa Lauge og vilde puffe ham i Brønden; men der tog han fejl. Lauge var saa stærk som en lille Hest, og Jens fik først Lov at gaa, da han var bleven medgørlig.

Men hvem, han kunde over, var ilde stillet ved ham. Far, der var Skræder og en spinkel Mand, gik noget paa Jagt, og Jens Holm mente, at han en Dag havde skudt en Hare, som Jens Holm efter eget Sigende havde skudt til Skade. Det skulde jo hævnnes, og en Aften, Jens Holm var svirende, tren han ind ad Fars Dør og med Udraabet: „Haar du faaet Haarstiege fornys, Niels Lil?“ (i Far hed Niels), satte han sig ved Siden af ham og tog en af Fars Synaale og begyndte at stikke ham i Laaret med den. Far turde jo ikke kny, han var bange og tog imod Stikkene.

„Kan du gi' en Kaffepunch, An?“ sagde han til Mor. Jo, det kunde hun nok; hun hældte dog det meste af Brændevinen af Karafien, før hun satte den paa Bordet; der var mere Ben i Næsen i Mor; hun var ikke saa bange som Far. „Har du ikke mere Brændevin end den Sjat der?“ sagde Jens Holm. „Nej,“ sagde Moder, „men vil du være skikkelig og lade

min Mand sidde i Fred, kan jeg hente en Flaske i Østergaard". „A skal aller rør ham, men sætte mig herom paa Skamlen saalænge". Mor løb efter Brændevinen, men ikke til Østergaard, men til Meldgaard i Gullestrup; der vidste hun, at Laust Glavind var, og hun fortalte da Glavind, hvordan det stod til hjemme, og om han ikke vilde følge med hende hjem, da hun var bange for, at Jens Holm skulde gøre Far Fortræd. „Gaa du kun nu hjem først og faa Brændevinen med dig, saa skal jeg snart komme; jeg tænker nok, jeg magter at jage ham ud". Mor gik hjem og satte Trepægleflasken paa Bordet med de Ord: „Nu kan I faa jer en ordentlig Punch, nu skal jeg lave noget mere Kaffe."

Lidt efter gik Døren op, og ind tren Laust Glavind. „Naa, her kommer man nok til Gilde", sagde han. „Sæt dig ned og faa en Punch med", sagde Far; han fattede jo noget mere Mod, da han saa Glavind. Punchen kom paa Bordet, og Glavind satte sig paa Trebenet, en Stol uden Ryg, som Far altid sad paa, naar han syede. Jens Holm sad stadig paa Skamlen. Da de havde faaet klinket og drukkert, sagde Glavind: „Det er dog en dejlig Skammel, du har der, Niels Skylvad, jeg tror, jeg kan kravle igennem den". Hvordan det gik til, var der ingen, der kunde se, men Skamlen og Jens Holm med saa ud, som de gik i Bølgegang op og ned, da Glavind begyndte at kradse lidt i Skamlens ene Ende. „Her vil a Fanden slire mæ it vær", sagde Jens Holm og sprang ud paa Gulvet og derefter ud af Døren. „Gaa I nu rolig i Seng", sagde Glavind, „nu kommer den Kryster ikke mere i Aften". Hvordan han bar sig ad, ved jeg ikke, men baade Far og Mor troede bestemt, Glavind kunde hekse. Det var der jo mange, der troede.

Jens Holms Svømmefærdighed bragte ham Døden. En tørste Novemberdag i Kidris Mølle, da Karlen og Møllersvenden havde faaet deres Løn, var Jens Holm der, og han tilbød nu, at hvis de vilde give ham en Specie (4 Kroner), vilde han svømme over Baghølllet 3 Gange. De syntes jo, det var Grin og gav ham Pengene. Jens Holm klædte sig af og sprang i Vandet; da han var ude i Hølllet for anden Gang, udbrød han: „Red mæ! Red mæ! a drowner". De lo bare at

ham, for saadan havde han jo raabt saa tidt; men da han dukkede under Vandet og blev noget længe dernede, kunde Mølleren se, at det var Alvor; han havde faaet Krampe i det kolde Vand. Før de fik ham bjerget i Land, var han død. Han havde en god Forstand, saa havde han drukkert lidt mindre og brugt sine Evner til det gode, kunde han have været en meget nyttig Samfundsborger; nu tog det jo kun en sørgelig Ende med ham.

Brødrene Jens og Niels Nielsen hører ogsaa til de gamle Herning-Originaler. De blev gerne kaldt Spids og Brus; hvoraf de har faaet Navnet, ved jeg ikke, men jeg antager, de har været lidt overgivne i deres unge Dage, og da der er et Spil, der kaldes Brus, hvor Klørknægt er Spids og Hjerterkonge Brus, tænker jeg, Navnene stammer derfra. De kunde ikke lide at blive kaldt saadan; hvorfor kan jeg ikke forstaa; det var da i hvert Fald en nem Maade at komme til en Titel paa, som andre maa slide haardt for i mange Aar.

Jens var i nogle Aar Ølbryggerkarl hos Møller Laust Hansen, der senere flyttede til Smedegaard i Snejbjerg. Vi, der dengang var Knægte i Herning, drillede Jens med, at der var for meget Vand i Øllet. „De æ Løwn“, sagde Jens, „det er ene ren og skjær Hummel o Maalt; der er it en Vanddrov i æ Øi“. Vi lo jo ad Forklaringen.

Niels var ret dygtig til at arbejde, men han var tillige for meget Elsker af de vaade Varer, saa naar det kom over ham, kunde han ligge i Sengen flere Dage og drikke. Herning-Dreng, der badede nede i Skyllegravene ved „Snorom“, hvor Niels boede, løb saa om til hans Vindue og raabte: „Brus!“ og blev ved dermed, indtil Niels kom op af Sengen og i bar Skjorte satte efter Drengene helt op til Byen. Det syntes Drengene jo var evig Grin.

At han ikke var blottet for Humør, viser følgende: Herning-Musikerne, gamle Merrild, Niels Ørre m. fl., vilde lave Sommerkoncert i den gamle Plantage, og de sad da og øvede sig nede ved Skyllegravene; der var jo dejligt svalt ved Vandet. Dagen efter kom Niels op til Ørum-Petersen, der var Smed i Nørregade, og Ørum Petersen sagde: „Var det din Fødselsdag i Gaar, Niels, jeg syntes Musikken spillede der-

nede hele Dagen!" „Nej, de var it", svarede Niels, „a trou de va faa di Ged, di spild, faa den gik i mi Hav o aad Koel æ hiel Daw!" Ørum Petersen spurgte ikke længere til Fødselsdagen.

Niels kunde været et dygtigt Menneske, hvis ikke hans stærke Hang til Brændevin havde haft Overtaget; nu maatte han desværre leve sin sidste Tid paa Fattiggaarden.

„Snorom" staar endnu; den er dog bleven restaureret og ser jo anderledes ud end den Gang, Niels boede der.

Jette Skak.

HENRIETTE SKAK hører jo ogsaa snart til Hernings Originaler. Hun er en meget stor Dyreven; det var hende, der havde den tamme Stork, Joseph, som hun kaldte den, ja, hun har den for Resten endnu, men udstoppet; de Skarns Knægte slog jo den ene Vinge i Stykker paa den. Hun boede en Tid lang nede i et gammelt Hus i Brændgaard, der dog nu er nedrevet. Nu bor hun i Sjællandsgade 34, og da Folk siger, hun kan se ind i Fremtiden, er der jo adskillige, der vil have deres Skæbne at vide.

Hun er som sagt en stor Dyreven; hun havde en Hund engang, der hed „Kako" og en Kat, der hed „Rilius". Kako gik en Dag ikke ud og gjorde sit Behov, men blev inde; da Jette saa dette, udbrød hun: „Men Kako da, din slemme Dreng, sidder du lige foran mig og vrier æ Mog a dæ; vil du komme ud".

Ved en Auktion paa Vestjylland skulde der sælges et Fuglebur, og da ingen vilde byde, vilde Herredsfuldmægtig Hvass have Jette til at byde. „De har jo Fuglen (han mente vel Joseph) til at sætte i det", sagde han. „Nej, a skal ingen Bur ha", sagde Jette. „Jovist saa, byd bare, saa kan Fuglen saa dejlig hænge i Buret og synges for Dem". „Nej, mi Fovl ka it sjøng, de tror a for Resten, æ Herredsfuldmægtig vidst!" Hele Salen lo, og Hvass fik travlt med det næste Nummer.

Jette er endnu i bedste Velgaaende, jeg vil kun ønske, hun maa beholde Helbredet i mange Aar.

P. Skjellund,

der lever endnu og besørger Gadefejning, har ogsaa været noget af en Original. Han har været ualmindelig dygtig til at passe Heste. Den Hesteejer, der havde Per til Karl, var vis paa at faa Hestene passet paa det omhyggeligste. Men til Gengæld taalte Per ikke, at andre blandede sig i hans Røgte-maade. Han kunde let blive vred, men det gik snart over.

En Tid lang var han hos Søren Friis paa „Hammerum Herred“. Friis ihandlede jo meget med Heste, og Per skulde trave Russerne, naar de skulde sælges. Friis brugte altid Pisken i venstre Haand, og han kunde slaa nogle ordentlige Skrald med den. En Dag, Per skulde afsted med nogle Russerne, traadte den nærmere ham paa Foden. Per smed Grimskaffet over Ryggen paa dem og sagde: „Dæ render de, no ka du sjel fang dem; den Kron', en ka fo a dæ hver Løverd-ag Aften, o nær det goer haat te en gammel Klok, der it ka go, ka a undvær, a ka it løv a jenne Thepuncher“. Han var dog længe hos Friis efter den Tid.

En Tid lang hjalp han i Købmand Præstmarks Gaard. Præstmark havde en lille Hest, der hed Palle; den var Fruens og Børnenes Kæledægge, og de fyldte den med Brød og Sukker. Palle vidste altid, hvor Køkkendøren var. Af den Grund blev den jo lidt kræsen med Foderet, og var der noget, P. Skjellund ikke kunde lide, var det, naar Hestene ikke aad op.

En Dag, han kom ind til Palle for at fodre, og da den ikke havde opædt, udbrød Per: „Ved du hva, lille Palle, du skuld egentlig ud o for æ svensk Harre i en fi Timer o saa ind o ha nover a dem laang Bønnerhakkels, saa kund de vær, du ku lær o ed de, som du nu stoer o snaager i o it vil ha“. Om Palle efterkom den velmente Opfordring, ved jeg ikke.

En Aften, der havde været mange Vogne i Præstmarks Gaard den Dag, siger Staldkarlen Niels Sigh til Per, om de ikke skulde følges ad ned til Peder Holdgaard paa Vestjylland og faa en halv The (Punch). „De kan vi egentlig godt“, sagde Per. De kom ned paa Vestjylland, og Niels forlanger straks 2 halve The. Da han skulde betale, tog han en Krone op af Lommen og sagde til Peder Holdgaard: „Det er det mindste, jeg har faaet i Dag, der har endda været 30 Vogne“.

Da Per fortalte mig den Historie, spurgte jeg, hvad Peder Holdgaard svarede dertil. „Jo“, sagde Per, „Peder Holdgaard tog en Veksel op af Lommen, som han havde betalt for en anden — ham og Niels Sigh var Kautiomister, men Niels var først paa — naar du har tjent saa mange Penge i Dag, er det bedst, Du faar denne her“. „Hvad sagde Niels Sigh dertil?“ spurgte jeg. „Saa udbrød Per it en Uer, do ka egentlig trow, han bløv rolle“.

Den første Tid, efter at Højskolehjemmet var bygget, havde P. Skjellund Fejningen der; men da Niels Peder fik Aktiehingsten at passe, skulde han have en Karl til at hjælpe sig, og de kunde saaledes overkomme Fejningen selv. Kr. Hampen, der var Staldkarl paa Hammenum Herred og var noget af en Filur, sagde en Dag til Per: „Det var ellers ikke kønt af Niels Peder at tage Fejningen fra dig; var det ikke 50 Kroner, du fik for det om Aaret; de siger, Niels Peder gør det for 25.“ „Det kan gerne være, at han gør det for 25 i Aar“, sagde Per, „men te næst Aar ka de vær a fejer gratis, la vos saa sie, hvorlangt han kan gaa nedenunder“. Per var vred; dog har han og Niels haft mange fornøjelige Timer siden den Tid.

Per fejede ogsaa for Nybo paa Afholdshotellet. Engang havde Børnene, der legede i Afholdshotellets Gaard, fyldt noget ned i Kloaken, som Per ikke kunde faa op; han gik da ind til Nybo og sagde: „De er vist bæst a sejer mæ de Rengjøren fra; en Gaard, de æ fuld af Baen og Høns er it te u hold ren!“ Nybo hjalp Per med Kloaken og gav ham en Kop Kaffe. Saa sagde Per: „Ja, a kan jo gjan prøv o blyw ve; æ Baen kan jo heller et rend ud o æ Gaar aaltid, der ka di jo blyw overkjør.“

P. Skjellund har i alle Maader været en pligtopfyldende Mand. Gid hans Livsaften maa blive lys og behagelig for ham.

Nutidens Herning.

NAAR MAN SOM NU en Dag før sidste Jul færdes paa Hernings Gader og ser de prægtige, oplyste Butiker og om Aftenen den straalende elektriske Gadebelysning,

erindrer vi ældre først rigtig Forskellen, der er sket, siden Herning begyndte at vokse sig stor.

Da jeg kom til Herning i 1880, var der 14 — siger og skriver fjorten — Petroleumsgadelygter paa de forskellige Gadehjørner. Der blev selvfølgelig flere inden Gassen kom i 1898, men Belysningen var dog yderst daarlig, saa det passer rigtig, hvad der staar i Sangen:

Det er li'godt rigtig rart,
vi har den kære Maane,
hvor Sogneraadet i en Fart
kan lidt Belysning laane;
for den er ellers grumme sløj,
omtrent det bare Lamperøg.
Paa saadan sjælden Vare
gælder det om at spare.

Og naar man nu gaar tørskoet paa de gode Fortove og brolagte Gader, kommer man uvilkaarligt til at tænke paa Fortovene med de toppede Brosten, de dybe Rendestene med Rendestensbrædter, der flød langs ad Rendestenene, naar det regnede, og Sømmenskrabet fra Gaderne, der laa i Dynger paa begge Sider, saa det var ikke meget overdrevet, naar der staar i Sangen:

Tænk engang forgangen Nat
var der en Matrone,
som i Rendestenen sank
og skulde til at drone.
Men hendes Glæde den var stor,
i to Fod Mudder fra i Fjor,
der fandt hun sin Frelse,
nu har hun sin Helse.

Ved Hovedgadens Brolægning i 1903 mistede Herning sit Særpræ, de mange Poppel- og Elmetræer paa begge Sider af Gaden. Naa, med Nutidens rastløse Færden vilde de jo ogsaa bare være i Vejen.

Efterhaanden er jo nu snart alle Gader brolagte, og Kloa-

kering gennemført overalt. Og det var en Pryd for Byen, da Bryggergade blev ført igennem; men det var ogsaa en Skam, at Vejlevejen i sin Tid blev lagt ned, og Tunnellen for Fodgængere bygget. Med lidt mere Forstaaelse og god Vilje kunde dette nok være undgaaet; men den ulykkebringende Bypolitik for Vest og Øst var paa sin Højde den Gang, og saa blev den eneste lige Indkørsel til Herning ødelagt.

At omtale de flere hundrede Forretninger er ikke min Agt, og det vilde vist ogsaa kun virke trættende. Jeg skal indskrænke mig til nogle faa, og jeg vil da begynde med den største og den ældste af dem alle:

S. Truelsen & Søn.

BEVLLINGEN TIL DENNE FORRETNING er lige saa gammel som det gamle Tinghus, nemlig fra 1827, da Troels Gravesen paa Vesterholm løste den. Da jeg tidligere har meddelt, at Søren Truelsen flyttede Forretningen til Herning i 1883, skal jeg ikke opholde mig derved. Om Truelsen & Søns Forretning kunde der jo skrives en hel Bog; men da denne kommer frem ad anden Vej, skal jeg ikke opholde mig dermed. Forretningen, der er enestaaende i sin Branche i hele Landet, beskæftigede i Fjor 154 Arbejdere paa selve Fabrikken og udbetalte i Arbejds løn (foruden hvad der er gaaet til Funktionærer og Hjemmearbejde) 416,000 Kr.

De nuværende Indehavere af Truelsen & Søns Forretning har altid været humane overfor Arbejderne, og selv om Arbejderne har syntes, at de somme Tider fik lidt nok, har Forretningen altid været den førende med at betale gode Priser for Arbejdet, og desuden fik Arbejderne i tidligere Tid en stor Julegave i Form af Penge. Der har aldrig været Konflikt hos Truelsen & Søn direkte, og ingen var mere ked af den tvungne Standsning ved Tekstillokouten i 1922 end Indehaverne af Forretningen.

Jørgensen & Sønner.

DA JØRGENSEN BEGYNDTE 1. November 1883 som Købmand hos S. Truelsen & Søn i den østre Butik, vil jeg tage ham med det samme. N. Jørgensen har alle Dage

været en smart Forretningsmand. Nu er han gaaet over til Kolonial en gros og har Kontor og Lager i Søndergade. Sønerne har han taget med i Forretningen. Der handles snart med alt; de er lige ved at konkurrere med P. Chr. Pedersens Efterfølger (F. Clausen, Aarhus) i at handle med alle Ting og det siger dog noget.

Brdr. Lunds Fabriker

kaldtes Spindefabriken i gamle Dage. Fabriken er bygget i 1873 af Poul Andersen og opbygget efter Branden i 1901 af Brdr. Lund.

Til at begynde med var den lille, der var bare en Dampmaskine paa 8 Hestes Kraft. I. A. Lund købte den i 80'erne, men det var først, da Broderen, F. C. Lund, kom til, at Fabriken rigtig tog fart. Det har været en ret stor Historie, men nu i de daarlige Tider efter Krigen har Fabriken stagneret noget. Lad os haabe, at den igen maa gaa frem, saa at Arbejderne igen kan faa fuld Arbejdstid.

Af andre Tekstilvirksomheder kan jeg nævne Høbsgaard, der kom hertil for nogle Aar siden fra Ikast, og Mechanisk Væveri, der er anlagt af S. Christensen, tidligere Varehuset.

Handelsstanden.

DER FINDES NU 40 Kolonialhandlere imod 5 i 1877. At fremhæve nogen enkeltvis, vil blive for langtrukket. Isenkræmmerne har ret store Forretninger. Den største er vel Axel Jensens — han overtog den efter J. Junget, der nu handler med Træbearbejdnings-Maskiner m. m.

Manufakturhandlerne hævder Stillingen godt som saadanne. Vilhelm Dalgaard begyndte i 1900 og har en stor Forretning paa Hjørnet af Skolegade. Han har været Formand for Ligningskommissionen og er nu Medlem af Byraadet. Varehuset ved Pallesen og Maibom driver ogsaa en stor Forretning.

Manufakturhandlernes pyntede Vinduer liver jo vældigt op, særlig om Aftenen med det hvide Lys.

Af Specialforretninger i Cigar og Tobak er der jo nu mange. Den første var H. P. Hansen; han er død nu, men hans Enke fortsætter Forretningen, der snart har været her i 36 Aar.

Ligeledes er der mange Herreekviperingsforretninger, der overbyder hinanden i billige Priser. En af de første blev aabnet af Søren Knudsen, senere Th. P. Knudsen. Jens Thomsen er nu Indehaver af den.

Herning Trælasthandel, tidligere Herning Tømmer-, Kul- og Jernhandel, driver en stor Forretning og har sidste Aar beskæftiget en halv Snes Mand.

Sander Hansens Trælasthandel er anlagt af Th. Petersen. Sander Hansen købte den i 1882, og der har stadig været god Søgning. For nogle Aar siden trak Sander Hansen sig tilbage fra aktiv Deltagelse. Joh. Winther og S. Dejgaard er nu administrerende Direktører. Desuden beskæftiges en 6 a 7 Mand. At det ikke altid betaler sig for en Tømmerhandler at handle med Kul i det smaa, saa jeg en Dag, jeg var nede hos Sander Hansen i et Ærinde. Der kom en lille Pige og skulde købe for 25 Øre Kul. Kullene var ret dyre den Gang. Sander Hansen tog selv mod 25 Øren og spurgte Pigen: „Hvormeget kan du bære?“ og fyldte for adskillige 25 Ører i hendes Sæk. „Jeg tror ikke, jeg duer til at handle med Kul i det smaa“, sagde han. „Aa, det ved jeg ikke“, svarede jeg, „De opnaaede da i det mindste at gøre den lille Pige glad, og jeg tænker, Moderen bliver glad ogsaa, naar hun kommer hjem“.

Bagerne er jo meget nyttige Samfundsborgere, og vi har en dygtig Stab af dem i Herning. Kun synes jeg, at Priserne er vel høje; men det kan vel ikke være anderledes, naar en enkelt Bager giver 9000 Kr. i aarlig Husleje.

Af Barberere er der mange, hvor man for større eller mindre Priser kan blive klippet og taget ved Næsen efter Ønske.

Byens ældste Boghandel, L. A. Valsteds, er lige solgt nu af Boghandler Jacobsen til en ny Mand, Boghandler Fusaager. Henrik Eriksens Boghandel, oprettet af A. P. Bøch, hvis Indehaver er I. C. Andersen, er ogsaa en stor Forretning.

Af Materialister er Gjæding Thisted den ældste; hans Forretning ligger paa Bredgade.

Udover de før nævnte Tekstilfabriker er der ikke mange Fabriksvirksomheder i Herning. Der findes et Jernstøberi, et Stenhuggeri, et Par Cementvarefabriker og nogle Maskinfabriker, hvoraf jeg maa fremhæve V. Johansens i Smedegade. Han kom hertil i 80'erne som Svend paa det gamle Jernstøberi; efter at have været der i nogle Aar, begyndte han at smede og dreje for sig selv i et Baghus i Skolegade. Han udvidede snart Bedriften og har nu den store, moderne Maskinfabrik i Smedegade, hvor de store Maskiner tumler med Jernet, som var det Træpinde. Det er en Fornøjelse at se, hvordan Jernet kan drejes og høvles. Johansen, der begyndte med inlet, er en god Mand for sine Arbejdere, og han beskæftigede ikke saa faa Folk. Han døde ved en Bilulykke sidste Sommer.

Jeg vil ikke gaa i enkeltvis med Haandværkerne, men kun pointere, at Herning Haandværkerstand stedse har vist sig at være konkurrencedygtig paa Fagenes Omraade.

Den bedste Oversigt over Herning faar man ved at gaa ud ad Vejlevejen; der kan man rigtig se Byen brede sig med det smukke Tinghus og Kirken med det store Taann som de højeste Punkter. Kirken er som tidligere meddelt bygget i 1889 og indviet den 1. December af Biskop Balslev i Ribe, der dengang var 85 Aar gl. Det blev anslaaet til, at der var 1400 Mennesker til Stede, deriblandt 20 Præster.

Jeg vil slutte med et lille Digt, skreven i Anledning af den første Retsbehandling i Tinghuset af 1827 den 12. Januar 1828.

Herning, Herning, Hedens Stjerne!
 Hundred' Aar du bli'r i Dag;
 derfor vilde jeg nu gerne
 digte dig et Mindekvad.

Attehundred syv og tyve
 Tinghus med Arrest du fik.

„Tjørringmor“ og andre Tyve
trængte til en bedre Skik.

En af dem tog Protokollen,
smed den ud i Graven bred.
Friis han maatte ud at dykke:
sikken rædsom Re'lighed.

Dog langt mer' endnu den brugtes,
hver en Synders Regnebrædt,
hvorfor de nu skulde tugtes
her ved Ham'rum Herreds Ret.

Atte hundred' to og tredive
Apotek der bygget blev.
Gundorphs Bittere m. m.
Folk til Apoteket drev.

For et „Hjemraa“ af de bedste,
de af Gundorph gratis fik,
selv om paa Apostles Heste
langvejs fra de fleste gik.

Atte hundred' ni og tredive
„Christiansminde“ rejstes her.
Bertelsen og saa hans Stine
var de første Værter kær.

Efter dem Knud Bank han købte
Gaarden og udvid' den.
Han var rigtig af de stærke,
derfor var han alles Ven.

Gamle Eyde var den næste.
Efter ham fik Gaarden Navn.
Naar man „Eyde“ nu vil gæste,
ej man føler noget Savn.

To og Halvtreds et Posthus fik vi
midt paa Hovedgaden lagt;

men i syv og Halvfjerds det skifted',
den blev ned til Banen lagt.

En og Halvfjerds vi Telegrafan
fik til Herning, det er klar.
Nyest' Nyt nu hele Dagen
lydløst gennem Luftten skar.

Lundemarked den blev flyttet
her til Herning syv og Halvfjerds.
Dermed var for stedse knyttet
By og Land paa langs og tværs.

Samme Tid vi fik jo Banen
hertil østfra Silkeborg,
og den gamle Studeagen
var nu endt foruden Sorg.

Seksog firs vor gamle Kirke
blev brudt ned, det ved enhver.
Den var bleven alt for lille,
selv om vi den havde kær.

Niogfirs vor nye Kirke
indviet blev af Ribe Bisp.
Fjortenhundred var til Stede,
om Billetter var der Rift.

Der er langt fra Sdr. Felding
og til Bording nordre Skel,
langt fra baade Vind og Vinding
og til Herredets østre Hæl.

Aaret Nittenhundredtretten
Købstad blev du til April.
Ikke mere var du Flækken,
men en By med hastig Il.

Yde, Kampmann, begge gode,
„jeg“ og „a“ i Kompagni,

paa de lange Byraadsborde
Byens Vel med Indsigt i.

Snart ti Tusind' kan du tælle.
Gid de maa faa gode Kaar.
Ej for Føden slidsomt trælle,
men kun godt fra Vaar til Vaar.

Hermed hilset, Hedens Stjerne.
Gid det næste Hundred' maa
stadig By og Landet værne
for de store og de smaa.

Rind Sogn.

RIND SOGN ER STORT og meget aflangt ligesom Bording. Med Vejen fra Snejbjerg Skel i Vest til Skanderborg Amtsskel i Øst er der 3½ Mil (naturligvis lidt kortere i lige Linie), og fra midt i Knudmose og til Arnborg Skel er der over een Mil.

Dette store Areal havde dog kun 146 Tdr. Hartkorn, idet den største Del af Sognet i fordums Dage var Hede og Mose. Det østre Kirkedistrikt (Kølkær) er hovedsagelig udstykket fra 3 Gaarde, nemlig Fjederholt, Voulundgaard og Nr. Søby. Der bor nu over 800 Mennesker i dette Distrikt; det er jo noget mere end 3 Familier for godt 125 Aar siden.

Det bedste af Sognet er Lind og Kollund, og Rind Kirke er jo ogsaa lagt i den vestre Ende af Sognet, hvilket tyder paa, at der har været taget lidet eller intet Hensyn til den østre Ende, der havde — før Kølkær Kirke blev bygget i 1894 — over 2½ Mil til Kirke, og det følte desto haardere, naar man betænker, at Beboerne derude i Øst kun var kørende med Stude; det var derfor almindelig Skik, at naar en Familie f. Eks. skulde have Barnedaab, saa kørte Manden med Studebefordringen til Fjederholt og fik Manden der til at spænde Hestene for, for at komme standsmæssig til Kirke.

Det hændte en Gang, Folkene fra Voulund vilde i Kirke Juledag, at de kom en Dag for tidlig; de havde jo ingen Almanak. Præsten tog imod dem og beholdt dem i Præstegaarden Juleaften, for at de dog, da de var draget den lange Vej, kunde komme i Kirke Juledag.

Der er noget at tænke tilbage paa. Nutidens hæsblæsende Biltid, hvor Dagens Nyt kommer ind ad Døren en Time efter Trykningen eller i hvert Fald faa Timer efter, og saa et lille hundrede Aar tilbage Studekørsel 2 a 3 Mil for at høre en Prædiken. Man maa lade disse Folk, at de stod langt over Nutiden i Udholdenhed, for ikke at tale om Markens Dyrkning med de primitive Redskaber, som dengang fandtes.

Der staar ikke noget Aarstal for Bygningen af Rind Kirke ud over Aarstallet 1898, da Murer M. P. Madsen, Herning, restaurerede Taarnet, men den er i hvert Fald ikke saa gam-

mel som Gellerup Kirke. Kirken er dog ret anselig; der er 150 Siddepladser, og paa den nordre Væg er der ophængt Tavler med følgende Inskriptioner:

Den første Tavle er Præsternes Navne fra Reformationen og til 1813. Der er ikke anført Aarstal, men derimod det Antal Aar, som vedkommende har været Præst for Rind-Herning Menigheder. Den 1. var H. Dominicus, 36 Aar, 2. Hr. Hans, 31 Aar, 3. Anders Docmer, 41, 4. Anders Madsen 31, 5. Chr. Vinding, 5, 6. Uldrich Helft, 47 (tillige Provst), 7. Bimgolphus Bonsach, 15, 8. Vitus Bering, 43 Aar (han var tillige Provst fra 1723 til 1734 og ligger begravet i Koret tilligemed sin Hustru og fem Børn, hvilket en Inskription paa den nordre Væg i Koret udviser), 9. Mogens Larsen, 41 Aar (i 7 Aar tillige Provst), 10. Anders Listfo Hølge, 6 Aar.

Som det ses af Tavlen har de fleste af Præsterne været der længe, antagelig til deres Død; det var jo ikke saa almindelig med Flytning fra det ene Kald til det andet som nu. Den som Nr. 4 nævnte Præst, Anders Madsen, er den Præst, som i 1603 af den onde Herremand paa Herningsholm, Sigfred Rimdsdhaft, blev jaget fra Embedet, fordi han ikke vilde lystre Herremanden. Rind-Herning Sognekald var af den Grund uden Præst i næsten et Aar.

Da der blev klaget til Kongen, Chr. 4., blev Præsten vel indsat igen, men Herremanden gjorde ham al den Fortræd, han kunde. Det var ikke saa sjældent, at Præsten maatte prædike ude paa Kirkegaarden, fordi Herremanden som Kirkeværge beholdt Nøglen og ikke vilde lukke Kirken op.

Herremanden maa dog ikke have faaet Held til helt at kue Anders Madsen, idet han har været Præst for Rind-Herning Menigheder i 31 Aar.

Den anden Tavle indeholder Navnene paa dem, der stred og faldt for Danmark i 1848—50 og 1864:

Thomas Olesen, Kølækær, 1849, Jens Nielsen, Koustrup, 1850, Peder Chr. Christensen, Nørre Vejen, 1850, Niels Chr. Jensen 1864, Peder Chr. Gunnerup 1864, Nicolaj Pedersen, Skjoldborg, 1864. Neden under staar: Eders Minde i taknemlig Hukommelse.

Den tredje Tavle er Præsternes Navne fra 1813 og til

nu, og der har været følgende: M. Th. Nilhard 1813—1827, Peder Tang 1827—1841, P. Svejstrup 1841—1852, Ely S. Falkenskjold 1852—1857, I. Boje 1857—1869, P. Kastrup 1869—1879, L. T. Bruun 1879—1885, Jens Hansen 1885—1900, Enevold Terkelsen 1901—1904, A. P. Skousborg 1904—1914 og fra 1914 den nuværende Præst H. F. Hansen.

Gamle Kastrup, som han kaldtes, havde en Søn, Andreas Kastrup, som i en Del Aar var Præst i Gellerup og er død nu fornylig. Boje og Kastrup havde begge mange Genvordigheder med Dømmerne, som der særlig var mange af i Herning Sogn. Deres Fører, Smed P. Gravesen, var dem for haard en Nød at knække, og jeg er ikke helt sikker paa, at det ikke var af den Grund, at Boje søgte om Forflyttelse.

Der er nu seks Hovedskoler i Rind Sogn, nemlig: Lind, Kollund, Kølkær, Voulund, Høgild og Nr. Vejen, saa Skolevæsenet er godt udviklet og paa Højde med Nutidens Skolevæsen andre Steder i Landet. Lærer Nielsen, Kollund, har lige holdt 40 Aars Jubilæum som Lærer og var i den Anledning Genstand for megen Hyldest og Opmærksomhed. Lærer Pedersen, Lind, der virkede der i nogle og fyrretyve Aar, var en dygtig og elskværdig Lærer; han havde den gode Evne, at han snart kunde faa alle Folk i godt Humør ved at tale med dem. Han er død for faa Aar siden.

Lærer L. Agerskov, Lem, der lige er faldet for Aldersgrænsen, er født i Lind, men mere navnkundig end ham var en Broder til ham, nemlig J. K. Lauritsen; han var af ualmindelig Begavelse og tog en af de bedste Studentereksamener, der er opnaaet. Der fortælles, at han i Geografi var oppe i Ørkenen Sahara, og Professoren spurgte da, om han havde nogen Viden til den. „Ak, nej, Hr. Professor, min Viden til den er en ren Ørken!“ „Men der er vel dog Oaser deri?“ „Ja, nu kommer det an paa, om Kamelerne kan finde dem,“ kom det promte fra J. K. Mest bekendt var han som Politiker; der har lydt mange Brandtaler mod Estrup og det provisoriske Regimente fra hans Mund. I Provisorietiden var han Folketingsmand for Ringstedkredsen.

Som Hovedsogn i den store Rind-Herning Kommune og takket være mange dygtige Mænd har Rind altid indtaget,

om jeg saa maa sige, lidt af en Førerstilling i Hammerum Herred. Jeg skal nævne nogle af de ældre, bekendte Mænd: Den mest bekendte, særlig ud over Sognets Grænser, var gamle Niels Merrild i Bærslund; han var snart-lige saa bekendt som Søren Truelsen; han var jo Købmand, og det var i bogstavelig Forstand Rind Sogns Oplagsplads i Bærslund. Han havde mange Børn, der er spredt ud over Herredet og ogsaa andre Steder, men det var særlig i Herning og Kibæk, de boede. Hvem husker ikke Mads Merrild, Ely Merrild, Vilhelm Merrild og flere. En Datter af Niels Merrild var gift med Chr. Smedegaard, der var Direktør i Sparekassen efter Ur-mager N. A. Nielsen. Niels Merrild var ogsaa med til at oprette Sparekassen i 1868.

Jens Jeppesen, Skærbæk, var ogsaa en af Rinds bekendte Mænd. Han var en dygtig Tømrer, og hans Specialitet var at bygge Agerumlader (Kørelader). Han drev ogsaa Fabriksvirksomhed paa Skærbæk, og det fortsattes efter hans Tid; det blev dog aldrig nogen stor Historie og er nu forlængst nedlagt. For godt 25 Aar siden forsøgte man at forøge Vandstanden i Mølledammen ved at lade en Vindmotor trække Vandet op af Aaen, men det fik aldrig nogen praktisk Betydning. For en Del Aar siden købte et Konsortium i Herning Skærbæk og satte, efter at have tømt Dammen og befriet den for en Del Dynd, Laksørredyngel derud. Jeg tror dog ikke, de fik megen Fornøjelse deraf; derimod var Gedderne vist vældig godt tilpas med den fede Laxemad.

Nu er Skærbæk et Sommerudflugtssted for Herningen-serne og andre Turister, og der er ret kønt om Sommeren ved Vandet og i den skyggefulde Have.

Jens Jeppesen, Niels Merrild, P. Fejerskov, sen., og Tolderlund, Holtbjerg, stiftede Interessentskabet Rind Plantage i 1874.

Nu er der jo ret høje Træer i Plantagen, og det er morsomt at se, hvordan Egepurret kan række Hals for at komme op og faa nogen Sol. En Sommerdag kan det virke helt bedøvende at gaa eller køre gennem Plantagen; de friske Egeskud afgiver jo en meget stærk Aroma.

Umiddelbart øst for Plantagen ligger Hammerum Her-

reds og Rind Skytteforenings Skydebaner, og der er som Regel Ly for Vinde, i hvert Fald for Vestenvinde.

Foruden Rind Plantage er der jo Holt Plantage, Høgildgaard Plantage, der ejes af Pontoppidan, og Fjederholt nordre og søndre Plantager. Høgildgaard er jo begyndt først, og næst efter Birkebæk findes de største Træer der. Fjederholt Plantager er vistnok plantet af Kammerraad Møller, Ringkøbing. De nuværende Ejere holder dem ikke ret i Hævd, særlig den nordre bliver rent raseret, hvilket er meget beklageligt; vi har endnu alt for lidt Skov her i Vestjylland.

Mens jeg er ved Fjederholt, vil jeg lige mindes Lacoppidan; han kom til Fjederholt 1838, var pharmaceutisk Kandidat og en god Kemiker; var efter Sigende en teoretisk dygtig Landmand, men det praktiske lod sig noget tilbage at ønske. Han høstede vist ogsaa mere Erfaring end Fordel i Hammerum Herred. Han kom herfra til Næsgaard Agerbrugsskole, hvor han udgav en Agerbrugslære.

En anden dygtig Mand paa Fjederholt var Thyssen, men det hører jo mere Nutiden til. I den første Tid, han var paa Fjederholt, var han særlig berømt for sit gode Smør. Naar Noblessen i Herning skulde have fint Smør dengang, skulde det absolut være fra Thyssen, Fjederholt.

Søren Pallesen Fløe, Kollund, var Folketingsmand for Herningkredsen fra 14. Juni 1858, da han væltede P. Knudsen, Sneftrup, med 154 St. mod P. Knudsens 135. Han blev genvalgt 14. Juni 1861, men døde inden Valgperiodens Udløb og efterfulgtes af Kong Christian d. 9.s Svoger, Baron Blixen Finecke, der vist udelukkende i 1862 blev valgt paa Søren Pallesens anbefaling.

Den sidste Sogneraadsformand i Rind, før Rind og Herning blev skilt ad i 1882, var P. Skole Christensen. Han var en meget oplyst Bondemand, og det kunde gerne gøres nødt. Rind-Herning var den største Kommune i Ringkøbing Amt dengang. Hans Søn, Chr. Skole, har ogsaa en Tid lang været Sogneraadsformand. Den nuværende Formand er Chr. Andersen, Lind.

P. Thomsen, Lind, der var gift med en Datter af Mads Skov, Holtbjerg, var en Del Aar Sognefoged. Han efterfulgtes

i 1863 af P. Fejerskov, sen., der var Sognefoged fra 1863 til 1885, da han faldt i Unaade, fordi han ikke vilde udmelde sig af Riffelforeningen. Herredsfoged Kranup, der vist personlig holdt meget af P. Fejerskov, opfordrede ham til at melde sig ud af Riffelforeningen, da han ellers maatte afskedige ham. „Det vil jeg ikke“, svarede P. Fejerskov paa sin rolige Maade. „Jeg forstaar ikke rigtig Deres Stilling her“, fortsatte Herredsfogden. „De er jo da ellers en fornuftig Mand“. „Tror Herredsfogden ikke, der trænges til fornuftige Mænd i Riffelforeningen,“ riposterede Fejerskov omgaaende. og saa var den Sag ude.

Der skulde saa vælges en anden Sognefoged, og Herredsfogden henvendte sig til Chr. Smedegaard, Rind. Han vilde helst være fri og bad derom. Herredsfogden foreholdt ham saa, at det var en Hæderspost, og alle kunde jo ikke undslaa sig. „Ja, saa kommer a te o meld mæ ind i æ Riffelforening“, svarede Chr. Smedegaard. I hans Sted blev Henriksen, Okkels, Sognefoged. Ved Henriksens Afgang fra Bestillingen blev P. Fejerskov, jun., Sognefoged, og denne har allerede været det i over 20 Aar. Sognet er delt nu, saa der bor en Sognefoged i Kølkeær, men der hører dog ca. 1700 Beboere under P. Fejerskovs Sognefogeddistrikt.

P. Fejerskov, sen., var umaadelig stærk. Jeg saa engang en Baneanbejder, Christian Tornvig, der spillede Bold med Politibetjent Rasmussen og et Par Hjælpere, han havde, men saa kom P. Fejerskov til og fik fat i Armen paa Tornvig. Han skulde jo samme Vej, som de forrige, mente Tornvig. „Holdt! Holdt! det gaar vel ikke saa haardt til“, sagde P. Fejerskov og blev staaende uden at røkkes. „Er det dig, P. Fejerskov?“ sagde Chr. Tornvig, „saa vil jeg følge med godvillig“, og han fulgte ogsaa med til Tinghuset uden at gøre flere Forsøg paa at frigøre sig. Ved Tinghuset var der et Par Stykker, der vilde prøve paa at befri ham, hvad dog ikke lykkedes; den ene fik nok af at blive taget i Armen af P. Fejerskov, den anden løb, da han saa dette.

Jeg skulde ogsaa engang selv prøve at gøre mig vigtig med Kræfter overfor P. Fejerskov; det var ikke ret længe før, han døde. Han skulde have 3 Kasser Fisk baaret ud paa sin

Vogn nede ved Banegaarden, og han spurgte da, om jeg ikke vilde hjælpe ham. Jeg sagde jo Ja, og da vi kom om paa Peronen, stod alle 3 Kasser ovenpaa hverandre; saa steg Skælmen op i mig. „Vi kunde vel tage dem alle 3 paa engang“, sagde jeg. „Vi kan jo forsøge“, sagde P. Fejerskov, tog i Haarbet paa den nederste Kasse med en Haand og uden det anstrængte ham det allerringeste, bar han dem paa denne Maade helt ud til Vognen. Jeg havde nok at gøre med begge Hænder, og havde der været lidt længere, havde jeg sluppet. „Ja, du er ingen hel Frossenpind“, sagde P. Fejerskov. „Tak for Hjælpen“.

P. Fejerskov var tillige i en Aarrække Aamtsraadsmedlem, og som saadan var han jo snart hele Herredets Mand: det er bare beklageligt, at han døde i en forholdsvis ung Alder, kun 51 Aar gl., men dette skyldtes jo ogsaa nærmest et Ulykkestilfælde. Ved at holde sin Hest, der var hange for en Cykle, kom Hesten til at træde paa ham, og det forvandt han ikke.

Sit meste Besvær som Sognefoged havde han med Kæltringerne, og af dem var der jo en Masse i Rind, men dem tror jeg, skal have et særskilt Kapitel.

Taterne (Keltringerne) og Keltringhusene i Rind.

DEJBJERG OG RIND er vel der, hvor der har været flest bofæstede af dette Folkeslag. Carit Etlar (Carl Brosbøll) og St. St. Blicher har jo mesterligt skildret Taterne og Natmandslivet. En af Blichers Fortællinger i „Æ Bindstouw“ begynder jo saadan: „Hvis I æ kjændt i Herning hejer deromkring, ved I ossaa, der æ en grumme stuer Mues dæ synnen for; den sam Mues æ slet it saa næm o kom øver faa hvem, der it æ val kjæn. Dengaang a tind ve Kræns, kom der en Kov isøk derud, o de var a dem, a sku pas o, o a ku it fo hind op; men saa kam dæ jen a dæ her Staakkelsmænd øver fræ Rind, a dem, di kaalter Rakkere, o han hjaalp mæ hind op“.

I Rind var der følgende Keltringhuse, som Folk popu-

lært kaldte dem: En paa Fejerskovgaard's Mark paa $\frac{1}{2}$ Td. Land Fæstetid; der boede Johannes Guldsmed og An Mari Mester. Johannes Guldsmed, der druknede paa Vejen hjem fra Kollund Marked og først blev fundet en Tid efter, er jo ham, efter hvem Talemaaden: „Skal vi saa mindes Johannes“, stammer.

Det kan gerne være, at dette Udtryk, som H. P. Hansen mener, har en anden Oprindelse, har været brugt før Johannes Guldsmed's Tid, men naar det saa tit blev brugt her paa Egnen, stammer det sikkert fra Johannes. Han var nemlig, da han druknede, forsynet med 2 Flasker Brændevin, og de havde jo ingen Skade taget af at ligge i Vandet. Da man fandt ham, var det, at de lugtede til og smagte paa Brændevinen med det Udbrud: Skal vi saa mindes Johannes. Betænker man, paa hvilket Kulturtrin disse Mennesker stod, kan dette jo i Grunden ikke forbyse. Der blev endogsaa digtet en Vise om denne Tildragelse. Den var vist paa flere Vers, men jeg har kun faaet fat paa dette ene (Forfatteren var vist Dyrnlæge Brockdorff):

„Ja, hans Valgsprog var hver Morgen:
 Vil det blive Aften god.
 Vi vil hermed slukke Sorgen
 i det, han os efterlod.
 Brændevin maa aldrig bandes,
 leve Mindet om Johannes“.

Ved Fejerskovhuse var der et Fattighus, hvor der boede 4 Familier, ogsaa af Taterne, og syd for Niels Søbys Gaard var der et Hus, hvor Chr. Kaspersen boede, men han flyttede derfra til Skjoldborg i et af Chr. Skjoldborg's Huse. Der var her, Sognefoged P. Fejerskov i 1878 tog Mestertyven Ove Andersen; han havde gemt sig i en Rugdyng, der var to Betjente fra Aarhus ude at lede efter ham, men det var P. Fejerskov, der fandt ham. Endvidere laa der paa Fattighaardens Jord i Knudmose et Hus, hvor Kasper Christensen boede; ligeledes var der et Hus vest for Nørre Vejen Gaard, og Jens Johansen, Nørre Vejen, havde et Hus, hvor der boede flere af Natmandsfolkene. Naar saa Kollegerne nede fra Dej-

bjerg kom, kom de jo sommetider i Flokke paa indtil 20 Stk. De fleste af Beboerne var jo bange for dem, hvilket ikke var saa sært, og den gamle Sognefoged P. Thomsen var heller ikke rigtig dristig. Da P. Fejerskov sen. blev Sognefoged i 1863, blev det bedre; ham havde de Respekt for; det var vel i Grunden ikke saa meget for deres smaa Rapserier som for deres Slagsmaal indbyrdes, at det var galt. Engang det havde været særlig galt, maatte P. Fejerskov have hele Slænget med til Herredsfogden. De vilde heller ikke gøre ham noget; men lade være med at slaas indbyrdes kunde de ikke; paa Vejen til Herning traf de „Kjælle Kasper“ med en ladt Bøsse. „Er din Bøsse ladt?“ spurgte P. Fejerskov. „Ja“, sagde Kasper. „Kan du saa skyde den af i Luften og hjælpe mig med at faa de her Folk til Herning“. „Ja“, sagde Kasper, og nu gik det udmærket Resten af Vejen. Jeg har aldrig hørt, at Natmandsfolkene pønsede paa nogen Hævnmagt overfor P. Fejerskov, det var, som de var klar over, at han kun gjorde sin Pligt. Mads Kat og Christiane boede ogsaa i et af Kjeltringhusene, og Christiane sagde, at hun engang havde givet 10 Daler for Mads, men nu kunde hun ikke faa en Mark for Skindet af ham.

Nu er Kjeltringlivet en Saga blot, i hvert Fald her i Herredet.

Før Vejen fra Vejle til Herning blev gennemført, maatte Kørselen foregaa om ad Kæret; i 1864 kørte Tyskerne fast med Kanonerne i Knudmose; intet har vel i de sidste 50 Aar forandret sig saa meget som den. Hedeselskabet har jo købt og kultiveret 120 Tdr. Land, og flere private Ejere er fulgt efter.

Lind By har jo ligefrem Industri, idet Fabrikant Frank — Plov-Frank, som han populært kaldes for ikke at forveksle ham med hans Broder — laver jo en Masse Varer til Eksport, der er Cementstøberi, Trikotagefabrikker i det smaa osv.

At det varede noget længe, før der blev Andelsmejeri i Lind, ligger i, at Chr. Smedegaard havde begyndt et privat Mejeri ved sin Gaard i Lind. Nu er der hele fire Mejerier i Sognet, ligesom der er to Jernbanestationer, Kollund og Kølkeær.

Paa Skyttesagens Omraade har Rind altid været blandt de fremmeligste. Rind Skyttekreds er oprettet 1882, nuværende Sognefoged P. Fejerskov var Delingsfører i 16 Aar, og Rind tog gerne 1. Præmierne for Gymnastik ved Opvisningerne. En dejlig, ideel Skydebane har Kredsen jo ogsaa lige øst for Rind Plantage. Jeg husker engang omkring ved 1890, vi var til Gymnastikopvisning og Skydning paa Himmelbjerg, og Ringkøbing Amts østlige Kredse, som de dengang kaldtes, deltog med et Skytte- og Gymnastikhold. Gymnastikken lededes af P. Fejerskov, jun. Der var 7 andre Hold fra de forskellige Amter og desuden et militært Hold fra Viborg. Hammerum Herreds Gymnaster tog 1. Præmien hjem:

Et af Silkeborgbladene skrev Dagen efter: „Som Rosinen i Pølseenden kom et Hold fra Hammerum Herred, ledet af den stoute, unge, vestjyske Bonde Peder Fejerskov, Lind, og gjorde alle tidligere Opvisninger til Skamme. Der vil høre megen Træning og Udholdenhed til, før der naas op paa Højde med disse Hedens Sønner, som vel de fleste hidtil har troet var for stivbenede til al Slags Idræt“.

Før jeg slutter, vil jeg lige omtale Pedersen, Kidenis Mølle, der boede paa Kidenis samtidig som Niels Merrild var i Bærslund, og her var ogsaa mange Børn. Men det mest mærkelige var, at Pedersen, naar han byggede nogle Udflyttersteder, kaldte dem med sjællandske Navne: „Bellevue“, „Slukefter“ og lign. Bellevue blev dog snart lavet om til Ballevig i Folkemunde. Efter ham kom Nielsen, men nu er Møllenet jo ikke meget bevendt, men i gamle Dage var det jo snart lige saa godt at være Møller som Herremand.

At Omtalen af Rind Sogn er blevet noget fyldigere end de andre Sogne, skyldes, at jeg har faaet nogle Oplysninger, særlig om Kæltringhusene og Natmandslivet, af Sognefoged P. Fejerskov, hvorfor jeg paa Forhaand er ham Tak skyldig.

Denne Bog maa ikke betragtes som noget videnskabeligt Værk, men er kun skrevet, for at det ikke skal gaa, som der siges: Om hundred Aar er alting glemt.

Herning, i August 1928.

O l u f N i e l s e n .